

BES^eDA

E L E K T R O N S K A K N J I G A

Josip Stritar

Rosana

O M N I B U S

BES^eDA

Josip Stritar

ROSANA

To izdajo pripravil

Franko Luin

franko@omnibus.se

ISBN 91-7301-013-8

beseda@omnibus.se

www.omnibus.se/beseda

I

Dober dan, oče Jelenko, kaj imate na rami?"
„Čebele!"

Mladi kmet, ki je bil dobil ta odgovor, ni si mogel kaj, da bi se ne nasmejal, dasi ni bil videti nič prav dobre volje. Mož, katerega je bil srečal in ogovoril, imel je vrečo na rami; v vreči pa menda, odkar svet stoji, ni se še videlo, da bi kdo prenašal čebele. Težko če ne je bil starega Jelenka, ki je pridno v klanec koračil, samo zato ustavil, da bi slišal kako norčavo iz njegovih ust.

Stari Jelenko je bil znan po vsi okolici za moža, ki je vedno praznične volje. Redkokdaj je spregovoril resno besedo, zato ga je vse rado imelo. Kakor sonce sije pravičnim in krivičnim, tako je stari Jelenko, vedno na potu, razveseljeval in kratkočasil ves okraj, v katerem je bil doma. Vesela ga je bila vsaka hiša, v kateri se je ustavil; kar je pustil v nji dobre volje za sabo, kratkočasnih izrekov, ugank in pripovedk, bilo je ljudem dovolj za vso mizo. Kdor ga je srečal na potu, dobil je svoj delež ter nesel ga vesel domov. Rad se mu je dal otrok malo za lase potegniti ali pa za uho, nič ga ni bolelo; možiček je vselej to robato dobrikanje osladil s kako prijetno norčavostjo.

Jelenko je bil nizke ali krepke postave, visokih pleč, med katerimi je bila nekoliko udrta, precej debela glava s podolgovatim obrazom, malo zakrivljenim nosom in širokimi usti,

ki so se navadno držala na smeh. Noge je imel nekoliko zakrivljene, pa ne tako, da bi mu bil lahko kolo med nogami zatočil, kakor se je govorilo. Hrbet mu je bil sključen tako, da je bil mož skoraj grbast videti. Ne to ne ono ni poviševalo njegove lepote, pač pa je delalo, da je bil videti še krajši, nego je bil v resnici. S tem kratkim popisom telesnosti njegove pač nismo moža posebno priporočili ljubeznivim bralkam, ali on je bil zadovoljen s svojim telesom, tolikanj bolj, ker je bil že v letih, ko človeka minejo vse ničemurne misli. Dodati nam je še, da je nosil, kar so pametovali ljudje, vedno enak rjav klobuk z nenavadno širokim krajem, tako da je bil dober za dež in za sonce. Kadar je bil na potu, imel je dolgo, krepko palico v roki, zgoraj zakrivljeno, tako da je bila nekako škofovi podobna, samo da ni bila srebrna. Lesena je bila kakor druge palice, ali iz kakega lesa, tega ni nihče mogel uganiti. Mi bi skoraj sodili, da je bila iz hudolesovine; huda je bila zares, bali so se je psi in otroci, dasi jo je mož redkokdaj rabil; in trpežna je bila kakor njegov klobuk.

Oženjen ni bil Jelenko nikoli. Govorilo se je, da je bil nek-daj že čisto blizu ženitve, ali stvar se je bila razdrla, nihče ni prav vedel zakaj; sploh je bilo mnogo skrivnostnega v življenju tega čudnega, nenavadnega moža. Kmetijo je bil prepustil mlajšemu bratu, izgovorivši si samo kot, malo sobico pod streho, brez njive. Mož je zase malo potreboval, kadil ni, ne pil ne igral. Koše je plel doma in po hišah; popravljal je ljudem razna orodja in radi so ga klicali, kadar je bilo treba pomoči bolni živini.

Na takem potu ga je bil tudi zdaj srečal mladi kmet, kakor smo videli.

„Kaj pa ti, Somrak? Kaj nosiš ti tako težkega na glavi, ker si tako potlačen? Preglavico, kaj?”

„Preglavico, preglavico, uganili ste, oče Jlenko.”

„Težka ni bila ta uganka, Jlenko je že druge razluščil.”

„Sam Bog večni vedi, kaj me je motilo, da sem se šel ženit?”

„Prav praviš, motilo; kaj te je motilo? Veš, jaz bi ti lahko povedal, prav jasno povedal, kaj te je motilo; pa nočem, nespodobno bi bilo. Zdaj te je došla pamet, vsakega dojde enkrat, ali po navadi prepozno; prepočasna je pamet ali pa smo mi prehitri, posebno v mladosti, ko nam je pameti najbolj potreba. Ali sem ti jaz svetoval, da se ženi?”

„Odsvetovali mi tudi niste.”

„Jaz ne prigovarjam mački, da naj pusti miši, ali pa kravi, naj ne zahaja v zelnik. Huda kri, huda kri, Somrak, to ti je naša nesreča, to je naš izvirni greh. Ali morda pa mora vse tako biti, brez tega bi ne prenašal jaz čebel v vreči in ti svoje preglavice; to je, naju bi celo ne bilo na svetu, ne drugega nikogar, in to bi bilo najboljše. Kje si bil, Somrak?”

„Tam gori na Skali pri tistem — ne vem, kako bi mu dejal, da bi ne bilo greha!”

„Kakove opravke imaš pri njem? Pa vendar ne kaj napačnega, da bi ti kaj naredil ali zagovoril, kaj? Govori se, da zna mož na črne bukve, ali si videl morda tiste črne bukve?”

„Videl, videl sem bukve, ali so pa črne, ne vem: ni mi prišlo na misel, da bi gledal, kakove so, črne ali rjave; samo to vem, da so zame črne; zapisanega me ima v njih.”

„A, tako? Potem si pa že na pravem potu.”

„Ne, nič dolga, kdo bi neki Somraku kaj posodil? Na kaj? Na tisto kolibo, ki že od starosti skupaj leze? Za drva bi bila

še, suha je dovolj, za kaj drugega ne. Košček polja imam od njega v najemu. O to vam je hud človek; gorje, ako bi mu ne prinesel najemnine o dogovorjenem času, precej bi imel pečat v hiši. Ta človek nima srca, ali pa je trdo, da bi lahko kresal z njim. Zbral sem, kolikor sem mogel, vsega mi ni bilo mogoče, in napotil sem se s težkim srcem; to vam je bil pravi križev pot; Zveličarju ni bilo huje, ko je šel na Oljsko goro ali na goro Kalvarijo in je krvavi pot potil. Kako se je zadril nad menoj! Pital me je z lenuhom, lahkoživcem in zapravljivcem; kakor toča je padalo na mojo ubogo glavo. Sploh ima čudne misli o nas kmetih; pravi, da se nam še predobro godi, da ne vemo, kaj je pravo siromaštvo, kaj je stradanje; po mestih, pravi, so siromaki; kmet ima vsaj svojo streho in drv pozimi. Jaz ne vem, kako je po mestih. Ko sem bil pri vojaki, bil sem v mnogih mestih, ali videl sem povsod samo bogastvo.”

„Ni čudo, vojaki se sprehajajo samo po velikih ulicah in glavnih trgih, tam seveda je malo videti siromaštva. Veš, Somrak, prav vse ni prazno, kar mož govori. Torej, kako sta se razšla?”

„Slabo; ko sem ga začel prositi, če nima že usmiljenja z mano, naj ga ima vsaj z ubogimi otročiči, to so bili že celo vsi križi doli. ‚Kaj, otroke imate tudi?‘ zadere se nad mano in rdeč je bil, kakor puran v jezi; kaj je potem še rekel, tega ne morem povedati. Slednjič se zareži nad mano, naj se mu poberem izpred oči. Ni mi bilo treba dvakrat veleti; vesel sem bil, da v me ni zaščul tistega vélikega črnega psa, ki ga povsod spremlja; ta pes je sam peklenšček, nikoli nisem videl take živali; oči se mu svetijo kakor sovi ponoči.”

„Ali denarja pa ima, denarja, pravijo.”

„Bogve, od kod ga jemlje, ali ga sam dela ali mu ga pa hu-

dobni duh prinaša. Za tisto staro podrtijo na Skali je dal toliko denarja, da bi bil lahko zanj vso našo vas kupil. In koliko je potem potrošil za popraviljanje! Naredil si je grad, ki je že bolj trdnjava, kakor da bi se Turka bal. In v njem živi sam s svojim hlapcem ali kaj je? Streže mu in kuha in kaj vem, kaj še? In pa s tistim črnim psom!”

„Pravijo, da nikomur ne upa, vedel bo že zakaj. Jaz bi sodil, da mora ta mož imeti žalostne skušnje. Morebiti pa ni sam ob sebi tako hudoben, kakor se sploh govori; mogoče, da ga je svet hudobnega naredil.”

„Jaz samo toliko vem, da bi ne hotel za ves svet prenašati njegovih kosti. V cerkvi ga tudi še živa duša ni videla. Eni pravijo, da hodi v mesto k božji službi; v mesto res hodi, toda bogve po kaj. Angelci ne bodo čakali njegove duše, ko bo ležal na smrtni postelji.”

„Vidiš, Somrak, najnesrečnejši človek vendar nisi še na svetu. Če se ti tukaj slabo godi, bo se ti pa na onem svetu bolje.”

„Tisto pa zopet prav pravite; vsaj upam, da bo tam gori bolje; siromaki imamo pekel že na tem svetu; zato menim, da se nam ga ni bati na onem. Kje bi pa bila potem pravica? S tem Skalarjem bi res ne menjal. Sam Bog ve, kaj ga je prineslo v naše kraje in od kod je prišel. Nič dobrega nam ni prinesel; odkar je on tukaj, tri leta bo v jeseni, nam je vsako leto toča pobila.”

„Torej meniš, da jo sam dela?”

„Tistega ravno ne pravim. V šoli se nam je pravilo, da se toča sama dela, razumel nisem, kako: duhovniki nas pa uče, da je toča božja kazen, torej bi jo moral Bog sam delati, kar se mi pa zopet čudno zdi. Ali to pa tudi ni samo ob sebi, da,

kakor pravijo, ves božji dan v tistih knjigah tiči. Tudi po gozdu se časi sprehaja z bukvami v roki in čudno sam s sabo mrmra.”

„Ali so tiste bukve črne?”

„Tistega ne vem; ali pisane so v takem jeziku, da nihče ne more uganiti, v katerem.”

„Ali si jih sam videl?”

„Jaz ne, Adamov France, ki je bil v mestu v latinskih šolah, jih je bil našel enkrat, ko jih je bil Skalar na kamnu pozabil. Pogledal je bil vanje ali razumel ni nič.”

„To bi ne bilo še nič posebnega; Adamov Franc ni daleč prišel s svojo učenostjo, do pete, káli.”

„Kaj pa tisto, kar pripovedujejo, da ima neko skrivno shrambo, v katero živa duša ne sme, vso polno čudnih steklenih posod, kakor jih ni nikjer videti v pošteni krščanski hiši. V tisti shrambi tiči po več ur na dan, preceja, zliva in prekuhuje neke tekočine in druge stvari; ogenj, pri katerem kuha, ni navaden ogenj; zdaj ima višnjeve plamen, zdaj rumen, zdaj rdeč, to mora biti pravi peklenski ogenj, tudi diši tako čudno! Kaj mislite, kaj kuha ta človek? Jaz pravim, da zlato ali pa kakke strupove, kaj menite, Jelenko?”

„Jaz nič ne menim, ker ga nisem videl, kaj dela. Morebiti je pa kak učenjak, ki napravlja zdravila.”

„Podobno ni, da bi kaj dobrega vršil tako hudoben človek. Veste, jaz pa menim, da je kak hudodelnik; bogve kaj je storil, potem je pa pobegnil in priklatil se v naše kraje, ali jim je pa celo iz ječe ušel. Čudno se mi zdi, da ga naša deželska gosposka tako v miru pusti. Pa naj ima ubogi kmet kje v hosti gredico tobaka, če je še tako skrit, precej ga izvohajo — pa plačaj ali pa kravo iz hleva!”

„Hudoben človek, praviš, da je Skalar; ali si pa že slišal, da je, odkar je tukaj, komu kaj žalega storil?“

„Tega ne; nič se mu ne more očitati, delavce dobro plačuje, jaz sam sem mu že delal na polju, dovolj jedi je bilo in pijače, Skalar nikomur dolžan ne ostane; škoda samo, da si je prihranil tako malo polja, lep zaslužek bi bil pri njem in ne težak. Rokodelci, ki delajo zanj, ne morejo ga prehvaliti, to gre iz roke v roko, samo da je delo dobro in pa o pravem času gotovo. O tako neumen ni, da bi tod po okraju kaj hudobnega počenjal; saj tudi tat ne krade po vasi, v kateri prebiva; še lisica, pravijo, da ne lovi kokoši blizu po okolici, zato je tudi lisica.“

„Torej je dobro imeti tatu in lisico blizu, ne samo, da sama ne kradeta, če sta pametna, še drugih ne pustita blizu, da nanju ne leti sum, če se kaj zgodi. Zato se nam tudi Skalarja ni bati, tega hudobnega človeka. Nič te naj ne skrbi, kar si mu dolžan ostal. Le mirno pojdi domov, Somrak, težko te morebiti čakajo žena in otroci. Glej, sonce je zašlo; tudi meni bo dobro stopati, da pridem pred mrakom domov.“

Tako sta se razšla Jlenko in Somrak, vsak na svojo stran. Jlenko ni bil že dolgo časa z nikomer toliko resnega govoril kakor zdaj s Somrakom; starček je imel dobro srce, smilil se mu je ubogi Somrak, ki so ga težile navadne gospodarske skrbi. Morebiti bi bil Jlenko, ki je poznal kraj in ljudi kakor malokdo, vedel več pripovedovati o Skalarju, ali poslušal je rajši, bodisi da ga je mikalo slišati, kar se govori o tem čudnem, skrivnostnem človeku po okraju, ali je pa hotel Somraku dati priliko, da si z razgovorom olajša srce.

II

Takega sejma niso pomnili najstarejši ljudje v Zalesju. Ne da bi se ne bilo še nikoli raztržilo toliko blaga in živine; mnogi kmetič je gnal pozno zvečer s potrtem srcem svojo kravico neprodano domov in po cesti se je vrstil voz za vozom z blagom, ki ni bilo dobilo kupca. Vendar takega življenja, tako veselega gibanja ni bilo morebiti še nikdar prej na zaleškem sejmu kakor danes. Zadovoljni s kupčijo so bili posebno oni, ki so točili vino in drugo pijačo, prodajalci raznih sladkarij za nepokvarjena kmečka grla in drobnega blaga, ki se kupuje po nizki ceni za „odpustke”. Svetá se je bilo sešlo zlasti na večer toliko, da se je vse trlo. Potrebnik, pošteni sluga deželske gosposke, kateremu je bila izročena skrb za red po sejmu, ni sam vedel, kam bi se dejal; povsod ga je bilo treba, in povsod človek vendar ne more biti. Zalesje, kjer je vendar vedel za vsako hišno številko, da bi jo lahko našel z zavezanimi očmi, kjer je poznal po imenu, po samem glasu vsakega človeka, ni se mu še nikoli zdelo tako neizmerno dolgo in široko; zdaj je bilo slišati hrup na tem koncu vasi, zdaj kričanje, prepir na drugem; ni čudo, da je bil stari mož skoraj iz uma: on sam je bil za vse odgovoren. Res, dobro oko je imel in uho, ali kaj to, ker noge ne morejo biti tu in tam ob istem času, in posebno roke, katerih bi bilo morebiti najbolj potreba. Da bi bilo le že kdaj tega nesrečnega dneva konec! Kaj je bilo pač, kar je tako razburilo mirne Zaleščane, kar je priza-

dejalo toliko preglavice poštenemu Potrebniku? O ko bi bilo šlo po njegovi volji, nikoli bi ne bilo te nadloge v vas: ali gospod „komisar” so delali po svoji glavi, poslušali niso dobrih svetov skušenega, sivoglavega služabnika.

Že prej ta večer je bila prišla med drugimi sejmarji iz daljnih krajev čudna družba, kakršne Zaleščani še nikoli niso videli pred, ne mladi ne stari. Bog vedi od kod. Še najbolj podobni so bili ti ljudje ciganom, vendar cigani niso bili. Imeli so velik voz, ki je bil skoraj hišici podoben, vrata je imel in okna, še celo majhen dimnik v zadnjem koncu. Dobivši privoljenje od gosposke, krenejo z vozom s ceste v stran in ustavijo se na trati konec vasi. Voznik izpreže dvoje starih, suhih kljuset ter ju izpusti, pač brez posebnega privoljenja, na pašo; vrata se odpro in iz voza se usuje kakor skozi uljevo žrelo čudna drhal, moški in ženske, mlado in staro, vsevprek. Zadnji med njimi izstopi mirno, ponosno pravi velikan, za glavo večji mimo ostalih, mož krepkih udov, širokih pleč. Lasje so mu bili zadaj dolgi, nad čelom kratko pristriženi; bistre, črne oči je imel, dolg, kljukast nos, skrbno obrita, nekoliko upala, bleda lica. Kdor ga je videl, ni mu bilo treba popraševati, kdo je poveljnik tej družbi; saj tudi taki ljudje ne morejo biti brez poveljnika.

Videti ni bilo tem ljudem, da se jim posebno dobro godi; rejenega, okrogloličnega človeka ni bilo med njimi; njih obleka je bila zanemarjena in težko da kateremu po životu umerjena. Vendar dobre volje so bili vsi. Eden celo izmed njih se je, izstopivši iz voza, takoj na glavo postavil, drugi je kozolce prevračal in tretji je kolo zatočil od konca do konca po trati, menda iz samega veselja, da je konec dolgočasne vožnje. Ali strogi poveljnik jim ni dal mnogo odloga, vsak je moral na

svoje delo. Začno se čudne priprave. Dva krepka, visoka stebra zabijejo v tla, podkrepivši ju od vseh strani; potem potegnejo debelo vrv od kola do kola, tako da je bila najmanj za pet sežnjev od tal. Drugi postavljajo in pripravljajo druga skrivnostna orodja.

Strahoma se približuje vaška mladina, med njo pač tudi odrasli ljudje, neznani drhali; strmeč gledajo to nedoumno početje. Vsi vprek ugibljejo in ukrepljejo, kaj so neki ti ljudje, kaj bodo počeli, kaj pomeni to in ono orodje. Najumnejši izmed njih si je zastonj belil glavo. Ko je bilo delo dokončano, migne gospodar, vsi vro zopet nazaj v voz; čez nekaj časa se povrnejo čudovito spremenjeni. To so bili čisto drugi ljudje, vsi so bili tako lepi! Zlasti ženske so imele obličja kakor mleko in kri, stare ni bilo zdaj več med njimi in vse so bile tako lepo oblečene! To je bila vse sama svila ali kdo ve kako drago blago, vse zgolj bleščeče zlato in srebro, to so morali biti vendar bogati ljudje! Približalo se je bilo že več vaških mladeničev; kako so gledali zale ženske; nikoli prej niso videli tako cvetočih lic, tako drobnih ročic in nožic! In kaj je bilo še videti! Imeli so pse, navadne živali, prej se ni nihče zmenil zanje, a zdaj so bili po človeško opravljeni, za moške in ženske, in pokonci so hodili, nekoliko časa vsaj, potem pa zopet po vseh štirih, kakor je psom spodobno.

Ko so bili vsi pripravljeni, uvrsti jih glavar kakor procesijo in tako gredo v vas; od spred sta dva dečka bobnala in tretji je trobil. Kadar je utihnila godba, oglasi se eden izmed družbe, posebno smešno opravljen, ter oznanja s krepkim, donečim glasom, kake nove, nezaslišane reči bodo gledali Zaleščani jutri. Tako so prehodili vso vas po dolgem od konca do konca in potem zopet nazaj. Pač smemo reči, da ni bilo

hiše v Zalesju, v kateri bi se ne bili pogovarjali pri večerji o novi prikazni. Poveljnik je imel izkušeno oko; v svesti si je bil, da se sme nadejati prihodnji dan obilega zaslužka, samo da bi bilo vreme ugodno.

Veselo se je kadilo iz dimnika na vozu, ko se je vrnila družba. Naglo se preoblečejo, potem posedejo po travi. Ni ga bilo pač med njimi, da bi mu ne bila šla v slast skromna večerja.

Mine noč, napoči dan Zaleščanom na veselje, na preglavico ubogemu Potrebniku. Vreme je bilo lepo, mnogo ljudstva je bilo privrelo od vseh strani. Poveljnik družbe je bil zadovoljen; zjutraj že so se pričele predstave; stoli okoli igrališča so bili skoraj posedeni, res da sedeži niso bili predragi. Največ občinstva seveda je stalo bliže in dalje okoli. Ali tudi ti niso bili sami zastonjiki. Ženska s torilcem v roki je hodila okrog in tako prijazno je prosila in prigovarjala ljudem, da je vendar ta in oni, četudi nerodno, posegel v mošnjo ter položil svoj dar v torilce; in vsakemu se je tako ljubeznivo zahvalila, da je bilo že samo to nekaj vredno.

Ali tudi občinstvo zaleško je bilo lahko zadovoljno z vsem, kar je bilo videti, in razvajeni niso bili Zaleščani. Zdaj se je eden čudovito zvračal, vznak z usti denar s tal pobiral, po samih rokah hodil in druge take čudeže delal; zdaj je drug za njim goreče predivo požiral; potem nastopi sam glavar ter izkazuje strmečemu občinstvu svojo silno moč. Vznak ležečemu položita dva na prsi velik kamen ter mu ga razdrobita s težkimi kladivi na drobne kosce. Z zobmi je držal železo, ki bi ga bil drug, krepak človek, stežka privzdignil z obema rokama. Največ veselja pa je delal, zlasti mladini, norčav človek, smešno opravljen, z različnimi šalami in burkami, ki mu niso nikdar pošle. Na posebnem mestu je sedela starka, ka-

tera je vsakemu, kdor je hotel, prerokovala iz rok ter za malo denarja radodarno delila obilo sreče. Celo stari Jlenko se je bil dal pregovoriti, da je stopil pred njo ter ji roko podal. Ali pri njem starka ni imela sreče. Menda, ker je slišala, da mu pravijo oče, mislila je, da je mož oženjen, in prerokovala mu je, da bo imel mnogo sreče z otroki. Ko se mož zareži in vpraša, s čigavimi otroki, tedaj šele spozna prerokinja, da ni na pravem sledu; sploh je bilo videti, da ni ženica prebrisanega moža nič prav vesela; pametnim ljudem je težko prerokovati!

Ali vse to, kar je bilo videti do sedaj, dasi silno zanimljivo, ni bilo še senca proti temu, kar je še čakalo slavnega zaloškega občinstva. Kaj bode z vrvjo, ki je nategnjena od stebra do stebra tako visoko od tal? Nekoliko časa je bilo vse mirno; videti je bilo iz vsega, da sedaj pride kaj posebnega. Glavar sam se približa ter poskuša s krepko roko steber za stebrom, ali sta dovolj trdno zabita, in nategne vrv, ki je bila nekoliko odjenjala. Nato pa se prikaže mlada deklica, nihče ni videl, od kod je prišla, kar stala je pred njimi; nihče se ni mogel spomniti, da bi jo bil videl popred. Lepa je bila ta deklica, Zaleščani niso še nikdar videli nič enakega; kakor angel se jim je zdela, samo brez peruti. Še to jih ni motilo, da ni imela rdečih lic, brez česar si kmet sicer ne more misliti prave lepote; orjavela je bila, kolikor je bilo videti šibkega životka. Lahka, tanka obleka brez rokavov ji je sezala samo do kolen. Goste, črne lase ji je oklepal zlat ali pozlačen obroček okoli glave. Ali nadvse lepe so bile njene velike črne oči, ki so se ji tako skrivnostno žarile izpod temnih obrvi z dolgimi vejicami; te vejice so se ji čudno lesketale kakor bilke v jutranji rosi. Z veseljem je gledalo lepo deklico vse občinstvo; ali to veselje ni bilo pravo, čisto veselje; mnogim gledalcem se je milo sto-

rilo o njenem pogledu; deklica ni bila vesela, otožna je bila videti, tako otožna!

Ko je tako stala nekoliko časa, stopi k nji poveljnik ter ji reče, kolikor mu je bilo moči, z mehkim, prijaznim glasom:

„Ljudje čakajo, naprej, Rosana!”

Urno kakor veriverica spleza dekletce po lestvicah ob stebru kvišku, vrhu stebra postoji, potem začne počasi stopati po vrvi. Gledalcem je od straha utripalo srce. Ko je bila prišla do srede, zopet nekoliko postoji, potem pa steče urno do drugega konca. Ali to je bil samo začetek. Kar je počela nazaj gredeti, to je bilo že pregrešno. Zdaj je pokleknila na vrv, zdaj je skakala po eni, potem po drugi nogi; nato leže vznak, skoči kvišku; lovi se, kakor da bi padala, in zdaj — srce je zastalo gledalcem — zdaj je pala zares, ali ujame se z roko ob vrv — vsem je bil kamen od srca; da bi pa vedeli gledalci, da je vse to na videz, pade zopet na drugo stran in ujame se z drugo roko.

Dovršivši svoj posel, spleza zopet dol. Prikloni se na vse strani s posiljenim nasmehom, potem izgine. In kaj je bilo njeno plačilo? Dobro-klici in ploskanje po navadi; neotesani Zaleščani še tega niso znali. Uboga deklica!

In tako so se vršile igre ves dan s kratkimi presledki, kolikor je bilo treba, da so se nekoliko počili in okrepčali igralci, posebno pa, da se je zopet nabralo drugo občinstvo. Ravnatelj družbe je bil vesel, dolgo že ni imel tako dobre letine. Zadovoljen je bil s svojimi ljudmi, posebno z Rosano; že dolgo ni bil tako priljuden z njimi; Rosani je večkrat prijazno pogladil lice, kar pa ni bilo videti deklici nič prav po volji. Vselej se je skoraj nejevoljno obrnila v stran in še bolj je bila žalostna.

Ali to ni moža nikakor motilo: vesela ali žalostna, da mu je le denar služila.

Na večer celo je bilo vse polno ljudi na igrališču. Od vseh strani so prihajali sejmarji, nekateri že dobre volje zaradi dobre kupčije ali pa, ker so bili že pogledali v kozarec. Ravnatelj ni imel vsem prostora dovolj. Ali hitro si pomaga. Svojemu sinu, lepemu, krepkemu dečku, ki je bil podoben svojemu očetu, kolikor je mogel s svojimi petnajstimi leti biti podoben že postarnemu možu, izroči nekoliko udov svoje družbe ter mu veli, naj gre z njimi na drugi konec in si tam napravi svoje igrališče. Tako so imeli ta večer Zaleščani, kakor velikomeščani, dvoje gledališče.

Vse se je vršilo igralcem in gledalcem po volji. Mračilo se je že, ko pride zopet Rosana na vrsto. Sedemkrat je bila že na vrvi. Ko je bilo treba iti osmikrat na delo, ko je že stala poleg stebra, obide jo slabost. Onemogla se zgrudi na tla: huda vročina in nenavadni trud sta bila premagala šibko dekletce. Ko je ravnatelj to videl, mislil je, da deklica noče, da se samo taji, ali pa ničesar ni mislil; pohlepnost ga je bila vsega oglušila in oslepila. Morebiti sicer ni bil tako hudoben človek, ali silno nagle jeze je bil, in gorje mu, kdor se je ustavljal njegovemu povelju. Hud gospodar je bil in nmogokateri njegovih podložnih je že čutil težko roko njegovo. Razsrdi se: dva koraka in stal je pred deklico, s kratkim bičem v roki, ki ga je imel za pse in sploh za znamenje svoje oblasti.

„Ali boš ali ne boš?“ zagrozi se nad njo; ves zaripljen je bil v obrazu in strele so mu švigale iz temnih oči.

„Ne morem,“ zdahne deklica.

„Čakaj, videl bom, ali moreš ali ne moreš, ti nepridiprav!“

„Če me ubijete, ne morem!“

„Pomagal ti bom, če ne moreš; pokonci!”

Dekletce se ne gane. Surovež zavihti bič nad njo.

„Še enkrat, vstani!”

Hrup nastane med gledalci, vse je kričalo; ali toliko poguma vendar ni imel nihče, da bi šel branit ubogo siroto.

V tem hipu plane tuj mož pred srditega človeka. Z obema komolcema je bil razmetal kakor snope narazen množico pred sabo.

„Človek,” zavpije stopivši med deklico in razkačenega glavarja, „ali te ni sram, tako ravnati z ubogim otrokom?”

Mož pobesi nehote nekoliko zavihteni bič ter gleda svojega nasprotnika na pol srdito, na pol zaničljivo; meri ga z očmi od nog do glave, bil mu je komaj do rame, kakor bi mu hotel reči: Ti nisi, da bi mi branil. Tako je pač meril Golijat Davida pastirja.

„Bič iz roke in da se mi ne ganeš, če ne —”

To je bilo glavarju preveč; take sramote mi smel trpeti pred svojim občinstvom. Bič zavihti nad njim.

V tem trenutju potegne tujec kratko puško iz žepa, napne petelina in pomeri v svojega nasprotnika, z očesom ni trenil.

„Gani se in sprožim,” reče mu z mirnim glasom.

Takega orožja se ni nadejal glavar; močan je bil za tri take, ali puška ga je v strah prijela; s takim orožjem ni da bi se norčeval, ne z možem, ki ga je imel v roki. Nehotoma stopi za en korak nazaj. Prej ni nič govoril, zdaj pa poskusi z besedo:

„Kdo vam daje pravico. da mi branite kaznovati nepokornega otroka?”

„Tako! To je druga; ker govorite o pravici, izkažite mi najprej vi svojo pravico do tega dekleta. Ali si upate reči mi v lice, da je ta deklica vaša hči? Saj poznamo take stvari!”

Mož ne odgovori. Videti je bilo, da mu je bilo to vprašanje silno neprijetno.

„Poskusite, rad bi videl, kako daleč sega pogum takega klateža!”

Ta priimek je bil razžaljiv, ali te vrste ljudje niso preobčutni in tudi ne smejo biti. Mož je čutil, da se je prepir zasukal na stran, kjer se ni mogel nadejati dobrega uspeha. Pri cesarskem oblastvu si ni upal iskati pravice. Poskusil je torej drugače, da bi izbil kolikor mogoče dobička iz te neprijetne pravde.

„Tega tudi nisem rekel,” pravi mirno, „da je moja hči, ali služabnica moja je, in več ko to.”

„Sužnja vaša je, kar naravnost govorite.”

„Vi ste videti pameten mož, gospod, z vami se da govoriti. Vi poznate svet in veste, kako se po njem godi. Vsak se preživlja, kakor se more. Od nekega tovariša sem jo dobil.”

„Kupil, recimo; koliko ste dali zanjo, ne vprašam; sram me je govoriti o človeku kakor o živali.”

„Iz zadrege sem mu pomagal.”

„Ne govoriva dalje o tem. Od kod je dekle?”

„Ne vem, kje jo je pobral; vprašal ga nisem, pri nas ni taka navada.”

„In ko bi zdaj jaz, ki tukaj pred vami stojim, dejal vam: Taka sramotna kupčija ne velja pred postavo; vi nimate nikake pravice do tega otroka; deklica je prosta in lahko gre, kamor hoče: ko bi vam tako govoril, kaj bi rekli vi?”

„Ne samo pameten, plemenit mož ste, gospod, kakor vidim; vaša volja ne more biti, da bi postal jaz nesrečen. Rosana je vse moje premoženje, ona me preživlja; brez nje bi bil z vso ostalo družbo berač. Pomislite, gospod!”

Blagi branitelj ubogega otroka nič ne odgovori na to. Molče potegne listnico, vzame iz nje pest papirjev ter jih pomoli možu.

„Menim, da bi smeli biti zadovoljni.”

Mož je bil res zadovoljen.

„Rosana je vaša, gospod; kar hočete, storite z njo,” reče in spravi z veselim obrazom denar.

„Ne moja, svoja, prosta je in lahko gre, kamor hoče — če more sirota!”

Po teh besedah se obrne k deklici, ki je čepela ob stebru. Ženske so jo bile obstopile ter okrepčale jo z mrzlo vodo, da se je zopet zavedela. Deklica je bila kakor v omotici, vendar je vedela, kaj se je godilo. Molče poda svojemu dobrotniku blede ročico in hvaležno ga pogleda s svojimi lepimi, velikimi očmi. Mož je bil obilo poplačan. Za ta pogled bi bil morebiti dal polovico svojega premoženja. Manj ga je veselila splošna pohvala zaleškega občinstva. Šum je bil po zbrani množici, čuli so se posamezni glasovi, ki so odobravali in hvalili njegovo početje. Nejevoljen se obrne k njim, grdo jih pogleda ter zagrozi se nad njimi:

„Sram vas bodi, dvakrat sram vas, ki hlače nosite, kar vas je, stari in mladi; mož vas ne morem imenovati. Šeme ste, ne možje! Zijaje gledate te vrtooglave, vratolomne igre; da bi branili ubogo dekle surovega divjaka, toliko srca nimate vsi skupaj. Sramota!”

Vse je molčalo; težko je bilo odgovarjati srditemu možu. Samo stari Jelenko, ki je blizu stal, imel je toliko poguma, da se mu počasi približa. Z glavo je majal, a to je bila njegova navada, glava se mu je tresla od starosti. Poda mu roko ter pravi:

„Lepo ste govorili, ali ravnali ste še lepše, gospod Skalar!”

Gospod Skalar, tako so ljudje sploh imenovali moža po njegovem gradu, zidanem na skali, obrne se zopet k deklici; potiplje ji, kakor zdravnik, žilo, potem senci in čelo. Nič ni bil videti prav zadovoljen. Drobno stekleničico potegne iz žepa ter da iz nje nekoliko kancev deklici na jezik. Torej je bilo morebiti vendar res, kakor je ugibal Jelenko, da napravi mož morebiti zdravila.

Ali kaj zdaj začeti z deklico? Izročil bi jo komu v vasi; ali imel je malo zaupanja do Zaleščanov in deklici je bilo treba skrbne strežbe, celo zdravniške pomoči. Po kratkem premišljevanju se mož odloči. Z roko migne staremu Jelenku; videti je bilo, da ima nekoliko zaupanja do njega.

„Vi ste pameten mož, če se ne motim; vi poznate ljudi tod okoli, jaz jih ne poznam. Glejte, da mi priskrbite kako žensko, kateri bi se smelo zaupati, ki bi znala streči bolnemu dekletu; in ako jo najdete, pošljite mi jo na dom.”

Pošteni Jelenko mu rad obljubi in takoj začne premišljevati in ugibati, katera Zaleščanka bi utegnila biti najsposobnejša za ta posel.

Nato veli Skalar nesti deklico v bližnjo gostilno. Tam jo položi na klop in ukaže nekoliko krepilne, lahke jedi. Jed sam pokusi, potem jo poda deklici. Zdaj se je pokazalo, da je bilo njene slabosti krivo zraven tudi stradanje. Ko se je bila deklica okrepčala z jedjo, prigovarja ji, da naj zaspi, ako mogoče. Vsem ostro zapove, da naj jo puste v miru in da naj ne delajo preveč ropota. Čez nekaj časa deklica res zaspi.

V tem času gre Skalar v hlev, kjer je imel svojega konja spravljenega. Hlapcu zapove, naj skrbi, da bode konj osedlan, kakor hitro se deklica zbudi. —

Mračilo se je že, ko so gledali Zaleščani nenavadno prikazen: moža na konju z otrokom v naročju. Počasi je jahal po cesti Skalar z Rosano proti svojemu gradu. Konj je lahno stopal, kakor bi vedel, da nosi poleg svojega gospoda tudi bolnega človeka na sebi.

Ali imenitnih dogodb še ni bilo konec v Zalesju. Ko so bile igre končane, pride vodje sin s svojega igrališča na drugem koncu vasi k očetu, da mu izroči, kar je bil zaslužil s svojo družbo. Oče je bil zadovoljen z njegovim zaslužkom, tako da mu dá, kar ni bila sicer njegova navada, lepo nagrado, naj se okoristi z njo, kakor mu drago. Sin je bil vesel, upal je lep večer preživeti s svojimi tovariši. Ali njegovega veselja je bilo kmalu konec. Ko pride med zbrano družbo, bilo je videti, da nekoga pogreša. Poprašuje, kje je Rosana. Od nikogar ne dobi odločnega odgovora; a kazalo je vse, kar je videl, da se je moralo, ko njega ni bilo, nekaj posebnega zgoditi. Povrne se k očetu.

„Kje je Rosana, oče?”

„Kaj jaz vem? Išči jo, če hočeš.”

„Oče! Še enkrat vas vprašam, vi morate vedeti: kje je Rosana?”

„Ne bodi mi siten, rekel sem ti že, da ne vem; pusti me!”

„Jaz pa vam pravim, da ne pojdem od vas, preden mi ne poveste, kaj ste storili z njo. Strašen sum se mi zbuja; oprostite me grozne misli, ki mi roji po glavi, oče!”

„Tebi nisem dolžan odgovora, mladenič!”

„Oče!”

„Ti mi groziš, sin očetu?”

„Ne, samo prosim vas, oče!”

„Tako je prav, tako se govori z očetom. S silo se pri meni

nič ne opravi. Ker pa prosiš, povem ti, kaj sem storil z dekletom. Prodal sem jo.”

Kakor okamnel gleda mladenič očeta.

„Svojo hčer ste — prodali.”

„Rosana ni moja hči.”

„Kaj pravite?”

„Ne moja ne tvoje matere hči.”

„Rosana ni moja sestra, pravite?”

„Nikoli nisi imel sestre. Tako, zdaj veš, kar si hotel, pusti me v miru in hodi, Marko.”

Marko se ne gane z mesta. Preveč je slišal naenkrat. Zmendeni čuti so mu prešinjali prsi; notranji boji so se mu odsvitali na obrazu, kakor ko se bliski zigravajo po nebu, znamenje nevihte za gorami. Marko je ljubil Rosano, ki je menil, da mu je sestra, z ginljivo ljubeznijo; in to je bila njena sreča. Gorje mu, kdor bi se je bil s prstom dotaknil, žalil jo z nespodobno besedo! To je bilo znano vsej družbi; in kakor so bili ljudje surovi, izprijeni in razuzdani, moški in ženske, sveta jim je bila bratova ljubezen. In Rosana? Prijazna je bila z njim kakor sestra z bratom, ali posebne ljubezni mu ni kazala. Trpela je tako rekoč, da jo ljubi in ji streže po svoji moči. Vedno je bila tiha in otožna tudi z njim; nikoli je ni mogel pregovoriti, da bi mu razodela, kaj ji srce teži. Slednjič se je mladenič umiril, vesel je bil in zadovoljen, da ga sestra trpi poleg sebe, njega edinega, drugih se je skrbno ogibala. Nekoliko starejši je bil mimo nje, nihče ni prav vedel, koliko. Ko jo je oče dobil, prav majhna je bila še, rekel je svojemu sinu, da je njegov sestra, ki jo je bil dal po materini smrti nekim sorodnikom v hišo. To se je vsem verjetno zdelo in vsi so jo do tega časa, vsaj na videz, imeli za Markovo sestro.

Dolgo časa je Marko tako stal, oče je bil odšel v gostilno. Slednjič se zdrami in gre iskat očeta. Ko ga najde pri vinu, stopi predenj in reče mu s krepkim, moškim glasom:

„Oče, komu ste dali Rosano?”

„Jaz nisem vprašal človeka, kdo je in kaj je; meni to nič mar. Ne bodi mi nadležen.”

„Oče, jaz moram vedeti, kje je.”

„Saj sem ti že rekel, pojdi jo iskat in če jo najdeš in mi jo privedeš nazaj, tem bolje, hvalil te bom; poskusi.”

Mož ni poznal svojega sina, sicer bi ne bil tako v šali z njim govoril. Marku je bilo videti, da je sklenil, kaj mu je storiti. Mirno reče očetu:

„Z vašim privoljenjem torej, oče, grem; ne pozabite, da ste mi sami veleli. Vedite, da se ne vrnem brez Rosane. Zbogom, oče.”

„Zbogom, hrabri junak, ki te ni strah samega ponoči; noč ima svojo moč! Dobro srečo! Samo glej, da se vrneš do jutra. Zgodaj odpotujemo iz tega kraja.”

Tako se razideta oče in sin. Mož je imel malo zaupanja v sinovo junaštvo, menil je, da bode Marko nekoliko časa popraševal po vasi, potem pa truden in lačen vrnil se k svoji družbi. —

V tem času je bil Skalar dospel do svojega doma z otrokom v naročju. Mesec jim je razsvetljeval pot, samo enkrat se ni bila spotaknila umna žival. Deklica je bila zaspala kakor dete materi v naročju.

Debelo je gledal stari sluga, ki je bil prišel z lučjo v roki gospodu naproti, ko je videl svojega gospodarja z otrokom; ali popraševal ni, kaj to pomeni. Poznal je svojega gospoda, da nima rad zvedavosti. Na Skalarjevem domu se je malo go-

vorilo. Tudi Skalarju se ni zdelo potrebno, da bi razlagal svojemu služabniku to nenavadno prikazen. Molče mu položi spečo deklico na roke, naj jo drži, da stopi sam s konja. Potem mu jo zopet vzame ter jo nese v grad. Še tega ni bilo treba zapovedovati poštenemu staremu slugi, da naj ne dela nepotrebnega hrupa in ropota. Lahno je stopal mož kolikor je mogel s svojimi okornimi nogami.

V mali izbici napravita posteljico za silo. Potem gre sluga po svojih opravkih — konj ga je mirno čakal na dvorišču; gospod pa si postavi stol v kot, sede nanj, da bi tako prečul noč poleg spečega otroka.

Čez nekaj časa se začujejo koraki zunaj. Sluga pride s staro ženico, ki ni vedela, kam bi se déla od samega straha. Jelenko je bil dobro in urno opravil, kar se mu je bilo naročilo. Našel je pripravno žensko in pregovoril jo, da je šla še tisti večer v grad z njim; sama bi si ne bila upala za ves svet. Skalar gre ženi naproti, poda ji prijazno roko, kar je ženico nekoliko potolažilo, naroči ji, kar se mu je zdelo potrebno; potem ji vošči lahko noč in odide.

III

Drugo jutro zgodaj je gospod Skalar jezdil v mesto po zdravnika. Dasi je imel sam dovolj zdravniške vednosti, vendar ni hotel prevzeti sam prevelike odgovornosti za mlado življenje, ki je bilo prišlo tako nenadoma v njegovo varstvo.

Ko pride zdravnik, najde deklico v hudih vročinah. Nemirno, neredno življenje, vedno popotovanje od mesta do mesta, slaba hrana, trud: vse to je že dolgo glodalo in razjedalo njen šibki životek; dolgo se je premagovala in vse voljno prenašala; molče je trpela, saj ni imela nikogar, da bi mu potožila svoje trpljenje; ni ji sijalo milo materino oko, katero je otroku to, kar je pomladno sonce cvetici. Slednjič so jo premagale težave; nagnila je glavico, kakor vršiček povesi drevesce, kateremu je glodajoči črv prišel do mladega osrčja.

Skalarju ni bilo treba dolgega posvetovanja z mestnim zdravnikom: ene misli sta bila, da tu nič ne more človeška pomoč. Zdaj pa zdaj nekoliko kapljic hladilne pijače, pokoj, tihota, ne preveč svetlobe v sobo — in potem mirno čakati, ali se še oživi in razvname tleča iskrica življenja.

Dobro strežnico je bil tako v naglici izbral stari Jelenko. Stara ženica je bila sama nekdam mati; zgodaj je bila izgubila moža in otroka. Samotarila je v svoji koči, a ne brez dela; ljudje so jo radi klicali o raznih potrebah; hodila je na porode, stregla bolnikom, čula in molila pri mrličih. In zdaj je streg-

la ubogi Rosani; zdela se ji je tako podobna njeni hčerki, ki je zdaj v nebesih. Rosana bi ne bila mogla dobiti boljše strežnice; ženica se skoraj ni ganila od njene postelje. Zdravnik je moral obljubiti, da pride vsak dan iz mesta pogledat k bolnici. Skalar sam je bil pozabil vse svoje navadne opravke, edina skrb, edina misel mu je bila Rosana. Težko mu je bilo gledati bolno deklico tako ničemurno oblečeno. Ko je bil šel v mesto po zdravnika, kupil ji je lepo belo dolgo obleko ter velel ženi, da naj jo preobleče takoj, ko se bode prebudila.

Bilo je že na večer, ko se deklica predrami; rada se je dala preobleči. Vidno vesela je bila, da se more iznebiti obleke, ki jo je spominjala neprijetne preteklosti. A ko ji žena začne odpenjati staro obleko, seže si Rosana naglo v nedrje ter vzame iz njega nekaj v papir zavitega, kakor bi se bala, da ne pride v tuje roke. Zavitek skrije pod odejo in šele potem, ko je bila preoblečena, vtakne si ga zopet v nedrje. Videlo se je iz vsega, da ji je ta zavitek najdražji, pač edini zaklad. Potem je zopet mirno ležala, ne vedoč, kaj se godi okoli nje.

Ponoči se ji je začelo blesti po glavi. Naglas je govorila, in sicer tako, da Skalarju, ki je čul poleg nje, ni bilo pretežko posneti si iz vsega, kar je slišal, poglavitne dogodke iz njene zgodovine. Vse njeno prejšnje življenje se ji je predočilo še enkrat. Podoba se ji je vrstila za podobo pred očmi, same žalostne podobe!

Videla se je v borni izbici zvečer. Pri brleči luči ji je sedela bleda mati in šivala. Solze so ji kapale na šivanje. In hčerka se približa jokajoči materi, podaja ji košček suhega kruha, ki ga je prihranila, ter prosi jo, naj jé, ona ni lačna, lahko gre spat brez večerje. In ko se mati nato še huje zjoka, začne jo tolažiti, naj se ne joka; čaka naj malo, kadar bode ona nekoliko več-

ja, pojde v službo, pridno bo delala in prislužila toliko, da jima bode obema vsega dovolj.

Čez nekaj časa potem kleči in joka pri zglavju materine postelje. S slabim glasom jo tolaži mati: „Dete, moja zadnja ura je prišla, zapustiti te moram. Gor grem k očetu, kjer bom prosila zate, da naj te vzame on v svoje varstvo; saj nimaš nikogar na svetu, da bi zate skrbel, sirota! Pač živi nekdo na svetu, bogve kje; on bi imel dolžnost zate skrbeti; ali on te noče poznati, dete; zavrget, sunil te je od sebe, tebe in mene. In vendar sem nedolžna. Ti ne veš, dete, kaj pomeni ta beseda. ali zapomni si jo, zapiši si jo globoko v srce: nedolžno! In kadar pride čas, pričaj zame glasno pred svetom: Moja mati je bila nedolžna, nedolžna. In ta čas pride, mora priti, dete. Preveč sem trpela na svetu; trpela sem tudi zate, ti ne smeš trpeti, če je kaj pravice na zemlji. Vsega ti ne morem povedati, ti si še premlada. Glej, tukaj — in umirajoča žena vzame izpod zglavja zavitek — to je vse, kar ti morem zapustiti. Vzemi to in zvesto hrani, to je vse tvoje premoženje; morebiti ti bode še kdaj v korist. Zdaj vstani, dete, in pojdi po sosedo.” Ko je bila hčerka odšla, vzdikne žena še enkrat: „Nedolžna, nedolžna!” nato zaspi. Glasni jok hčere, ki je prišla kmalu potem s staro sosedo, ni je več zbudil.

Zopet čez nekaj časa bila je v temnem gozdu; jagode je brala. Utrujena leže poleg pota in zaspi. Tu pride tuj mož, zgrabi jo in odnese. Srce je pretresel Skalarju mili krik deklice, ki je vpila na pomoč. Potem utihne, kakor ko bi ji bil razbojnik usta zamašil.

Dolgo časa je molčala. Skalar je slonel nekaj časa globoko zamišljen; potem vstane in hoče oditi, ko deklica zopet spregovori; nehote ostane mož, mora jo poslušati. Bila je v nebe-

sih. Med zveličanimi duhovi zagleda svojo mater. „Mati, mati!” zavpije, „tukaj sem, presrčna moja mati! O naj ostanem pri tebi; na zemlji je žalostno, tu gori, v nebesih, v tvojem naročju je veselje!”

Nato utrujena zaspi.

„Uboga sirota! Tam bi bilo pač najbolje,” zdihne usmiljena starka.

Skalar molče vstane in odide. Ves drugi dan je bil še bolj tih in redkobeseden nego že po navadi. Stari sluga bi bil rad govoril z njim. Prej se ga je ogibal, zdaj mu je večkrat nalašč hodil naproti; ali nagovoriti si ga ni upal; čakal je, da bi ga gospod sam ogovoril. Vse je kazalo, da ima mož nekaj posebnega na srcu. Slednjič se vendar ojunači ter mu pravi:

„Gospod, povedati vam moram; včeraj je bil mlad človek tukaj; povpraševal je, ali ni neka mlada deklica tukaj v gradu, taka in taka. Rekel sem mu, da nič ne vem. Ali človek se ni dal odpraviti. Hotel je po vsi sili z vami govoriti. Dejal sem mu, da vas ni doma. Kdaj pridete? Jaz, da ne vem. On pa, da mora govoriti z vami, bodisi ne vem kaj. Komaj sem ga odpravil. Zdaj pa hodi vedno oprezovat in zalázovat okoli gradu. To sem vam moral povedati, da boste vedeli, gospod. Kaj naj mu rečem, ako me bode zopet nadlegoval?”

„Ti ne znaš govoriti s takimi ljudmi!” zajezi se gospod nad slugo. „Ako pride zopet blizu, po skalovju dol ga vrzi, da si glavo razbije; ako pa nisi sam dovolj močan, mene pokliči!”

Ali čez nekaj časa se premisli; bogve, kdo je ta človek; ko bi pa vendar imel kako naravno pravico do dekleta? Mirneje reče slugi:

„Kakšen pa je bil tisti človek?”

„Kakih petnajst let ima, visoke postave, črnih oči in las,

zarjavelih lic, čudno opravljen; videti ni, da bi bil iz tega kraja.”

„Ako zopet pride, reci mu, da naj se oglasi čez kakih štiri-najst dni; potem se bode videlo, kaj in kako. Še to mu lahko rečeš, da je deklica tukaj, a bolna je, nikakor ne sme prednjo, dokler se bolezen ne obrne tako ali tako. Dekle je v dobrih rokah, brez skrbi naj bode, kdor koli je ta človek. Zdaj veš.”

* * *

Mlademu Marku ni bilo treba dolgo popraševati po Rosani; kmalu ji je bil na sledu. Popotni sejmarji so mu pravili, da so videli moža na konju z deklico v naročju. In tako se je vedno bolj približeval Skalarjevemu gradu. Dovolj je vedel za zdaj. Ponoči je bilo že, ko je prišel do grada; zdaj ni bilo mogoče vanj. Čakati je bilo treba do jutra. Kakor je bil rekel očetu, tako je hotel storiti; nazaj ne pojde brez Rosane, ne nocoj ne nikdar! Pod milim nebom je bilo treba prenočiti. Zakaj ne? Lepa, topla noč je bila; mesec je svetil na jasnem nebu. Nekaj časa je pohajal pod gričem, na katerem je stal trdni grad, zdaj tako čarobno oblit z mesečno svetlobo. S hrepenečim očesom zre tja, kjer mu biva, kar ima najdražjega na svetu. Ona pač ne sluti, kako blizu ji je on; in ko bi slutila, kdo mu je porok, da bi se ga veselila? Saj se še tolažiti ne more, da ona sploh kdaj misli nanj, da ni on tako tuj njenemu srcu kakor kdor si bodi na svetu. Vendar tako ali tako; drugega ni zahteval, bivati samo je hotel blizu nje, en zrak dihati z njo, videti jo zdaj pa zdaj, besedo z njo govoriti. Dalje niso sezale njegove želje, to pa je moral imeti, naj bi mu bilo hoditi za njo čez gore in čez morje do konca sveta. V takih mislih migne z

roko proti gradu, vošči ji lahko noč; potem leže v travo in kmalu mirno zaspi.

Drugo jutro se je zgodilo, kakor je sluga pravil svojemu gospodu. Mladenič se ni dal oplašiti; stanovitnost vse premeja. Ali kaj zdaj začeti? Kam se obrniti? Živeti je bilo treba. Ni se dolgo premišljal. Sklenil je v službo stopiti, kjer kako najde, samo, ako mogoče, ne predaleč od grada; vsako delo mu je bilo po volji, samo nazaj nikdar več v prejšnje življenje! Šel je od vasi do vasi po okolici in popraševal, ali ne potrebujejo delavca, hlapca. Slednjič se mu posreči v vasi kake četrte ure od grada, da ga vzame premožen kmet za malega hlapca. Kmet ga je sicer čudno gledal, nič mu ni prav upal; ali mladenič je znal tako lepo govoriti, tako pošteno je gledalo njegovo oko, da je kmet slednjič sklenil, poskušati z njim. Marko ga je prosil najprej, da mu dá druge obleke, kar mu je kmet rad storil. Preoblečen je bil mladenič precej ves drugačen, tako da je bil kmet zadovoljen z njim; a sklenil je vendar, da hoče vsaj nekoliko časa skrbno paziti nanj. Marko mu je odkritosrčno povedal, da ni vaje dela; prosil ga je, naj ima z začetka potrpljenje z njim; rad bode storil vse, kar in kakor se mu bode velelo.

Marko ni preveč obetal. Čez malo časa mu je šlo vsako delo lepo izpod rok, da ga je bilo gledati veselo.

IV

Pravega vrta ni imel Skalarjev grad, samo proti večerni strani je bilo nekoliko ravnega prostora; a tu ni bilo videti prijaznih gredic s pisanimi cveticami, med katerimi se prijetno vijó z belim, drobnim peskom posuta pota; zastonj bi bil tu iskal plemenitega drevja in grmovja. Redka, kratka trava je tu neveselo rasla po peščenih tleh in okrog je bilo navadno gozdno drevje, robidovje in drugo trnje, ki je sezalo noter dol do pod griča. Malo prijazen, skoraj odljuden je bil ta prostor, kakor grad, kakor grajski gospodar. Med drevjem tu se je odlikoval star, visok, košat hrast, stoječ nekoliko naprej od drugih dreves, kakor da bi hotel biti z njimi v vrsti. V njegovi senci si je bil postavil Skalar mizico s klopčico za enega samega človeka.

Bilo je na večer, lep zgodnjejesenski večer! Sonce se je bližalo zatonu, ko je Skalar sedel na klopčici pod hrastom. Skalar ni bil sanjač; malokdaj ga je videl kdo zamišljenega; zdaj pa je vse kazalo, da je zamišljen. Vsak človek ima trenutja, ko ga, hoti ali ne hoti, obidejo, obsujejo misli, prijetne, neprijetne, to ni v njegovi moči. Vse je bilo mirno in tiho okrog, samo zdaj pa zdaj je zaukal kak pastir pri čredi, ki se je pasla po strnišču pod gričem. Lep razgled je imel skalski gospodar proti zahodni strani; ozka dolina, zeleni griči ob straneh, daleč daleč pred njim sinje goré, in za njimi so snežniki visoko v jasno nebo molili svoje bele glave.

Nekoliko časa je Skalar, morebiti radostno, gledal to lepo-to; potem pa je naslonil na roko glavo in globoko se zamislil. Sam je bil in čutil je, da je sam, morebiti še nikdar tako. Vse življenje, kar ga je imel za seboj, zdelo se mu je tako prazno, pusto, ničevno; njegovo življenje, vse človeško življenje! In vendar, česa je pogrešal? Zdrav je bil in krepak; ostrozoba skrb mu ni glodala srca; dovolj, obilo dovolj je imel posvetnega blaga, mnogo oko je zavidno gledalo bogatega moža; a on je zavidno gledal siromaka, ki se v potu svojega obraza trudi in ubija za ženo in otroka!

In spominja se časa, ko je bil srečen, ko bi ne bil menjal z nikomer na svetu. Tedaj ni bil sam; ljuba družica je bivala poleg njega; s trdom in bojem si jo je pridobil. Bil je čislan zdravnik, bil je celo na glasu učenjaka; duh njegov je neutrudno izsledoval skrivnosti narave, in ne brez uspeha. Njegovo ime se je s častjo imenovalo v učenjaških zborih, in vendar glavno njegovo delo, v katerem je reševal imenitno vprašanje, ni bilo še zagledalo belega dne. Njemu je posvečeval, kolikor mu je prostega časa puščal težavni zdravniški stan — njemu in pozneje družici svoji. Kratka sreča, kratke sanje! Nič posebnega, nenavadnega, vsakdanja prikazen; a on je mislil, da je nezaslišano, kar je njega zadelo. Žena je bila njega nevredna. Nič dvoma; v rokah je imel dokaze nje nezvestobe. Ni se dolgo pomišljal in ukrepal, vaje je bil naglo ravnati. Pahnil jo je od sebe, iztrgal si jo iz srca: in mesto, kjer je prej ona v njem kraljevala, bilo je prazno poslej; slava mu ga ni izpolnila ne bogastvo.

V take misli vtopljen začuje stopinje za sabo; od grada se mu je bližal nekdo. Obrne se in oko se mu zvedri, ko zagle-

da Rosano pred sabo. Zahajajoče sonce je s svojimi poslednjimi žarki obsevalo njeno lepo, blede obličje.

„Ti, Rosana?” ogovori jo Skalar z nenavadno mehkim glasom. „Pozno je že. Slaba si še, večerni hlad ne dé dobro ravnokar ozdravelemu človeku; ko bi se povrnila bolezen!”

„Gospod,” odgovori mu deklica s hvaležnim pogledom na svojega dobrotnika, „nič se ne bojte, zdravo in krepko se čutim, da še nikdar tako, hvala vam, ki ste tako po očetovsko skrbeli za ubogo tujo siroto.”

Beseda „gospod” je bila nekako čudno spekla Skalarja, ravno v tem trenutju, sam ni vedel zakaj; tako okorno, mrzlo, brezčutno se mu je zdelo to ime, katerega je bil vendar tako vajen! Vendar premaga se in vpraša jo prijazno:

„Kaj želiš, Rosana? Videti je, da imaš nekaj na srcu, govori!”

„Pač imam nekaj na srcu, že več časa, gospod; samo da ne vem, kako bi povedala, da bi bilo prav. Jaz ne znam lepo govoriti; saj veste, káko je bilo moje življenje do tedaj, ko ste prišli vi in me rešili. In vendar bi tako rada znala lepo govoriti, ravno zdaj; zdaj, ko slovo jemljem od vas in bi se vam rada, tako rada, srčno zahvalila!”

„Slovo jemlješ?” vzklikne Skalar prestrašen.

„Da, slovo, dragi gospod. Jutri zjutraj moram od tod. Vide-la sem vas, da sami tukaj sedite. Mislila sem si: bogve, ali bom imela jutri táko priložnost z vami govoriti in tako sem se vam približala.”

„Jutri moraš od tod? Kdo te sili?”

„Nihče me ne sili, ali tako mora biti, to čutim, gospod!”

„Ali si se naveličala življenja pri nas, ali česa pogrešaš? Pusto je res pri nas, samotno, dolgočasno, rad verjamem: ti si

mlado dekle, rada bi družic, iger, veselic; samo reči ti je treba in precej jutri bodo deklice iz vseh bližnjih vasi tukaj zbrane okoli tebe. Skakajte, plešite, razgrajajte, vse razbijte, razdrobite, pokončajte, samo da bo veselje! Tudi jaz rad gledam vesele obraze. To ti že rad verjamem, da si se naveličala vedno gledati zgrbančen obraz, pogovarjati se s pustim starcem!”

„O ne govorite tako, prosim vas, dragi gospod; to me boli, prav v srce me boli. Kako bi kaj takega mislila; saj vi ste toliko zame storili kakor nihče na svetu — razen moje matere! Bojim se samo, da bi se vi ne naveličali mene, če ne še zdaj, pa pozneje. Kaj sem jaz vam, kaj vam morem biti? Greh bi se mi zdelo, ko bi vam še dalje nadlego delala. Bolje, da grem, preden me sami izženete iz hiše. Jaz nimam doma, gospod; po svetu se moram klatiti in ubijati, kakor voda od kamna do kamna.”

„Tebi se toži po tvojem prejšnjem stanu, kakor vidim, ne moreš ga pozabiti.”

„O ne tako, gospod! Da ste me rešili tega strašnega življenja, zato sem vam najbolj hvaležna. Nikdar več, rajši v vodo, kjer je najglobočja!”

„Kako torej hočeš živeti? Nepošteno vendar ne, upam, kaj?”

„Jaz ne vem, gospod, kaj je nepoštenost; vendar zdi se mi, da do sedaj nisem ničesar storila, da bi me moralo sram biti; in tako hočem zanaprej živeti; drugače bi ne mogla.”

„Ali s čim si hočeš kruha služiti? Človek mora vendar jesti, in za dalo se mi zdiš prešibka, kdo bi te vzel v službo?”

Na to Rosana nekoliko časa nič ne odgovori. Bila je vidno v zadregi. Slednjič se ojunači in spregovori:

„Nikoli še nisem prosila; drugega bi tudi ne mogla, ali vas, sama ne vem, kako je to, vas nekako lahko prosim.”

„Nič prositi, kar govori, česa želiš; vse ti storim, samo da je v človeški moči.”

„Moja največja, edina moja tolažba je bilo petje in tudi na kitaro sem nekoliko znala. Imela sem jo, ali ostala je tam, pri mojem nekdanjem gospodarju.”

„Saj ni da bi morala ravno tista biti, kaj? Če pa hočeš, tudi jo dobim, ko bi mi bilo prehoditi pol sveta.”

„O ne, vsaka je dobra.”

„Jutri jo bodeš imela, toliko moraš že počakati.”

„O, potem je pa vse dobro. Hodila bom po deželi od mesta do mesta, ne, od vasi do vasi, od hiše do hiše. Ustavila se bom pri vsakih vratih: povsod je dobrih ljudi, ki bodo radi poslušali ubogo siroto, dasi bodo žalostne njene pesmi; veseljih ne znam, gospod; jaz morem samo peti, kakor mi srce vele-
leva.”

„Kje si se pa učila takih pesmi!”

„Da jo le enkrat slišim, pa jo znam, samo da se mi prilega, časi mi pa tudi sami pride kaj na um; saj peti je tako lahko, gospod, samo da je srce polno, potem se samo poje. Kje so se pa ptiči učili in vendar tako lepo pojo!”

„In kadar dobiš kitaro?”

„Dejala vam bom: zbogom, prav iz srca: zbogom — in pojdem.”

„Nič te ne pregovori?”

„Nič, gospod; tako mora biti.”

Neka huda bolečina je v tem hipu Skalarju srce sprelete-
la; sprijazniti se ni mogel z mislijo, da ne bode nikoli več vi-
del te deklice; užalilo se mu je, da ji je tuj kakor vsak drug

človek. Privadil, tako privadil se je bil ljubeznivega otroka, težko mu je bilo misliti, kako bo mogel z naprej živeti brez nje. Skoraj nevedoma zgrabi rumeni list, ki je bil s hrasta padel na mizico pred njim, ogleduje ga nekoliko časa, kakor da bi hotel skriti svojo ginjenost, pekočo bolečino, potem ga kakor jezen zmane v roki ter zažene stran.

„Pojdi, kamor te je volja, ti si nehvaležna.”

Prehuda je bila ta beseda ubogi deklici. Zdrzne se sirota, solze ji zalijó oči, jok ji brani govoriti. Hudo je bilo možu, takoj je čutil, kako trdo, krivično jo je sodil; ali beseda je bila izgovorjena, sprožena puščica ji je v srcu tičala. Rad bi bil poravnal svojo krivico, ali tudi njemu ni hotela iz ust beseda. Oba molčita nekoliko časa. Slednjič spregovori Rosana:

„Nehvaležna nisem, gospod; Bog mi je priča, da nisem, srce mi je polno hvaležnosti; ali kaj hočem? Pri vas ne morem dalje ostati; za deklo vam ne morem biti; sami ste rekli, da sem prešibka; in kaj bi vam mogla biti drugega? Pustite me, naj grem po svetu; ali preden grem, dajte mi prijazno besedo, prijazen pogled; hudo bi mi bilo, ako bi se morala tako ločiti od vas.”

In približa se mu ter poda mu prijazno roko. Mož prime roko ter govori z mehkim glasom:

„Nisem te hotel žaliti, Rosana; sam ne vem, kako mi je mogla uiti taka beseda. Če ne more biti drugače, srečno hodi. Pesmi svoje poj po deželi ljudem; ali časi se tudi spomni ubogega starega moža, ki samotari tam v odljudnem Skalnem gradu, ki nima žive duše na svetu, da bi ga rada imela, ljube roke, da bi mu, kadar pride čas, zatisnila trudne oči. Spomni se časi, da bi tudi on rad slišal tvoje pesmi; bile bi mu tolažba na stare dni, on je tako potreben tolažbe!”

Mož ni mogel dalje govoriti; obrne se v stran, rosne so mu bile oči, ki niso že tako dolgo vedele, kaj so blagodejne solze. To je bilo preveč Rosani; milo se ji je storilo v srcu, težko se je premagala, da ni skočila k njemu, oklenila se mu vratu ter izjokala se v njegovem naročju.

„Jaz ne pojdem!” reče mu čez nekaj časa.

„Kaj hočeš torej storiti, sirota moja?”

„Pri vas bom ostala, dokler me boste trpeli poleg sebe.”

„O, ti si dobro dete, Rosana! Pri meni torej hočeš ostati; skupaj bova živela, skupaj se igrala; po rokah te bodem nosil, vsako željo ti hočem spolniti. Drage obleke, zlata in biserv, vsega ti hočem prinesiti, kar ti more razveseliti oko in srce. Nobena deklica ne sme biti tako lepa, tako srečna in vesela, kakor je Rosana tam v onem temnem, odljudnem gradu poleg sivoglavega, odurnega starca, ki jo hrani in čuva kakor čarovnik zakleto kraljično.”

„O, tako ne smete govoriti, gospod! Jaz nisem kraljična, ne zakleta, sirota sem in bivam rada pri vas.”

„Če si res rada pri meni, kakor praviš, stori mi še to, česar te prosim; ne rekaj mi ‚gospod‘, neprijetno mi je to ime iz tvojih ust.”

„Kako pa naj vas imenujem, da bode prav; kaj nisem vaša in vi ste moj gospod?”

„Reci mi: stari prijatelj, reci mi: stric; kakor hočeš, samo tiste grde besede ne!”

Ubogi mož si ni upal izreči imena, ki mu je bilo na jeziku, ki ga je bila polna vsa duša njegova, sladkega imena — oče!

V

Gorka južna kri je vrela Marku po mladih žilah, vendar znal se je moško premagovati. Ko je enkrat zvedel, da je Rosana prebela, da se ni več bati za njeno življenje, bil je miren in zadovoljen. Rad, nadvse rad bi jo bil videl, govoril z njo, ako mogoče; ali nadležen ni hotel biti, miru je čakal, da mu sama pride zaželena prilika. In prilika je prišla.

Ne daleč od grada je bilo temno smrečje, divji, malo prijazen kraj; na dnu globokega jarka se je vil med skalovjem peneč potok; gole peči so kvišku molele ob straneh in med njimi so siromaško životarile pritlikave smreke, macesni in grmovje. Sem je rada zahajala Rosana. Tu ob jarku je, zlasti proti večeru, po več časa sedevala na vzvišenem mestu ter zamišljena zrla dol v peneče, šumeče valove. Tako dobro ji je tu déla samota in tihota, čuti ni bilo glasu razen prijetno šumečega potoka: tu so se ji zbujale in rojile najlepše misli po mladi duši. In te misli so se ji zdaj pa zdaj združile in zložile v prosto pesem, ki si je sama iz sebe rodila svojo melodijo. In ravno kar rojena ji je donela pesem iz gladkega, mehkega grla.

Tako je sedela neko popoldne s kitaro v naročju in pela. Pod hribom na polju je Marko kosil. Na široko je sukal koso na desno, na levo; debela, ravna red za njim je pričala, da je dober kosec. Še toliko ni postal, da bi si obrisal pot, ki mu je kapal s čela; to je utegnil samo, ko je koso brusil. Kakor pravega kosca ni ga motilo tudi to, da je med travo pala tudi

mnoga pozna cvetica od ostre kose njegove; trava in cvetica — ena usoda! Ali kaj je to? Kosa se mu ustavi, osupnjen poslušaj, iz gozda nad njim pesem doni, pesem tako sladka, tako otožna!

*Kam se ti mudi, kedó te podi,
kje potok, ti konec je pota?
Na bregu sedi, tako govori
dekle zapuščena sirota.
Od kodi in kam jaz tečem, ne znam,
naprej mi je vedno hiteti;
povelje imam, da vbijam se sam
brez mira, pokoja na sveti.
Potoček, postoj, jaz pojdem s teboj,
sirota iz tujega kraja.
Ne moreš z menoj, jaz moram nocoj
še biti, kjer sonce zahaja.*

Znan mu je ta glas, kolikokrat ga je poslušal s tiho radostjo v srcu! Ko je bilo petje prestalo, stoji še nekaj časa, kakor da bi pesmi še ne bilo konec. Potem pa vrže koso iz roke, nobena moč bi ga ne bila držala; z urnimi koraki premeri polje, že se je skril v gozdu; še nekaj trenutij in stal je pred njo.

Rosana se ga ne prestraši, kakor da bi se ga bila nadejala. Čez nekaj časa vstane, stopi mladeniču naproti ter mu prijazno poda roko.

„Ti tukaj, Marko, in v taki obleki?”

„Rosana, kaj si res mislila, da mi je mogoče bivati, kjer ni tebe, mogoče živeti brez tebe? Za teboj bi bil šel do konca sveta. Našel sem te, vidim te, čujem tvoj mili glas; srečen sem, Rosana! O kaj sem pretrpel, ko si bolna ležala! Zdaj je pa zopet vse dobro.”

„Ti veš torej, Marko, kaj se je z mano godilo?”

„Vse vem — ne vsega; kako si prišla v ta grad, ne vem; tega mi ni vedel povedati grajski sluga, in drugega človeka nimam, da bi ga vprašal, to mi moraš sama povedati, Rosana.”

Nato mu deklica vse razloži, kako jo je gospod Skalar rešil iz rok njegovega očeta, kako je zanjo skrbel in kako jo je pregovoril, da naj ostane v gradu. Govoreč o prizoru na igrališču se je skrbno ogibala vsake besede, ki bi bila razodela Marku očetovo surovost. To je Marko dobro čutil in hvalo ji je vedel v srcu za to blagodušnost.

„In zdaj sem tukaj,” končala je deklica svojo pripoved; „kaj bode dalje, ne vem; tudi mislim ne. In ti, Marko, zdaj si ti na vrsti.”

Marko ni imel mnogo pripovedovati. Ko je bil končal, vpraša ga Rosana:

„In tvoj oče?”

Zdaj prvič je tako imenovala svojega nekdanjega gospoda.

„Moj oče! Ne imenuj mi ga tako, Rosana; vreden ni tega imena; nikoli ni imel iskric ljubezni do mene. Bil sem mu, kar moji tovariši; najljubši mu je bil, kdor mu je največ pridobil.”

„Ne govori pregrešno, Marko; oče je vendar le oče!”

„Saj ga ne sovražim; ali ko se spominjam, kaj si ti pretrpela od njega, Rosana — —”

„Pozabi, kakor sem jaz pozabila. Ne sovražiš ga — kaj je to? Rad ga moraš imeti. O Marko, ti ne veš, kaj je oče?”

Pri teh besedah ji silijo solze v oči, ali deklica se premaga.

„Ti si srečen, Marko, in sam ne veš, kako. A kaj govorim? Ti si moški, moški ne čutite tako globoko.”

Mladenič zardi, nehote položi roko na srce in pogled nje-

gov je govoril: O Rosana, ko bi ti videla moje srce; ko bi vedela, kako čutim zate, ne govorila bi tako. To bi ji bil rad rekel, a beseda mu ni hotela iz ust. Čez nekaj časa se vendar toliko ojunala, da ji reče:

„Jaz ne poznam moških, nikoli se nisem menil za to, kako čutijo. Ali to pa vem, ko bi jaz koga rad imel, vse bi storil zanj, vse; z veseljem bi svojo kri prelil, da mu spolnim najmanjšo željo. Glej ta jarek tu, Rosana!”

In mladenič stopi na rob skalnatega brega, pripogne se in gleda v strmo, vrtooglavo globočino, govoreč:

„Samo eno besedo in planem tja dol!”

Skoraj nehote skoči Rosana za njim ter ga potegne za roko nazaj. Resno ga pokara:

„To ni lepo, Marko, da si me tako prestrašil.”

In res se je deklica tresla po vsem životu. Presrečen je bil Marko; Rosana se je bala za njegovo življenje; kaj je hotel več?

„Pozno je že, jaz moram domov,” reče deklica in vzame kitaro, ki jo je bila položila na tla.

„Že? Ali te smem nekoliko spremiti, Rosana?”

„Zakaj ne?”

„Samo do pod grada; potem pa zopet na delo, še enkrat tako veselo mi bode kosa pela sedaj, ko sem te videl, draga Rosana.”

Mrak je nastajal že po gostem smrečju, ko sta se napotila proti gradu. Rosana, nevajena takega pota, spotikala se je ob korenine, ki so se kakor debele kače vile po tleh. To je dalo Marku pogum, da jo prime za pod pazduho, česar mu ni brnila Rosana. Tako prijetno ni hodil Marko v svojem življenju. Oh, kako hitro, prehitro sta bila na mestu, kjer se mu je

bilo posloviti od svoje družice. Prijazna svetloba ju je objela, ko sta stopila iz gozda.

„Zbogom, Marko, zdaj me ni treba več voditi.”

„Moram torej že iti, Rosana?” vpraša Marko malo žalosten.

„Tako je bilo dogovorjeno, Marko, in delo te kliče.”

Marko nekoliko časa molče stoji, težka mu je bila ločitev.

„Ali te smem še kdaj videti, Rosana?”

„Mislim, da ni nič napačnega — če utegneš.”

„Morebiti tam gori, tako prijeten je ta kraj!”

Deklica mu molče prikima. Zdaj je bilo Marku zadnji čas, da odide; ali v tem trenutju mu skipi prepolno srce; strastno prime deklico za roko, govoreč:

„Bodi huda ali ne, Rosana; jaz si ne morem kaj. Toliko časa sva bila skupaj, toliko sem govoril s teboj in vendar ti nisem povedal, česar mi je polno srce. Zdaj pa bom govoril, moram govoriti; vse ti povem, naj se zgodi, kar hoče, Rosana, jaz ne morem živeti brez tebe. Glej, vse sem zapustil, samo da bi mogel bivati blizu tebe.”

„Kaj hočeš, da ti odgovorim, ljubi prijatelj?”

„O nič, nič; ne odgovarjaj mi ničesar; saj, kar bi rajši slišal, ko ne vem kaj na svetu, tega mi vendar reči ne moreš. Samo to mi obljubi, Rosana, da ne pojdeš od tod, da bi jaz ne vedel. Bojim se, da mi ne izgineš kakor lepe sanje izpred oči — in jaz bi bil nesrečen!”

„To ti rada obljubim!”

„In še nekaj. A kaj bi govoril! Ti si lepa, Rosana, in lepša bodeš od dne do dne. Razcvitaš se kakor roža o mladem poletju. Ves moški svet bode obračal oči za teboj. Ponujali ti bodo bele gradove. Kako ne? Ti si vredna kraljevega presto-

la; ih vendar, Rosana, tako rad, tako iz srca rad te ne bode nihče imel, kakor te ima ubogi Marko. O Rosana, kaj so beli gradovi, kaj je vse zlato in srebro proti zvesto ljubečemu srcu? Ali tega ti ne umeješ, tvoje mlado, nedolžno srce ne ve, ne sluti še, kaj je ljubezen. A prišel bode čas, in ta čas ni daleč; prišlo bode trenutje, ko se ti bode srce zbudilo, in tega trenutja se bojim. V tvoji roki je moje življenje, moja smrt. O kaj sem jaz, kaj naj ti obetam, siromak? In vendar, Rosana, sama misel nate mi daje pogum, zbuja mi moči; vse se mi zdi mogoče zate. Mlade, čile roke, zdrav um, krepka volja in podoba tvoja pred očmi — kaj mi je nedosežno? O Rosana, ko bi hotela, ko bi mogla čakati dve, tri leta; ko bi se ti vrnil z obilim blagom obložen in bi ti dejal: Glej, vse to je tvoje; ali hočeš biti moja? Kaj bi mi odgovorila, Rosana?”

Kdo ve, kako bi se bil končal ta prizor, ko bi se ne bil v tem trenutju začul od grada dol krepki Skalarjev glas: „Rosana, Rosana!” Zdaj se ni bilo več pomišljati. Urno si podasta roko in Marko krene proti polju, kjer ga je čakala kosa, mokra že od večerne rose. Z griča dol pa je donela po tihi dolini otožna pesem:

*Potoček, postoj, jaz pojdem s teboj,
sirota iz tujega kraja.
Ne moreš z menoj, jaz moram nocoj
še biti, kjer sonce zahaja.*

VI

Nekaj časa že je bil Skalar čudno spremenjen. Prej je bil vedno enake volje, ne žalosten ne vesel, tih, miren, malo prijazen, a navadno tudi ne preosoren; zdaj je bilo vse njegovo vedenje nekako nemirno, strastno, skoraj razdraženo. Knjige ga niso več veselile, ne tista skrivnostna opravila v onem hramu, kamor ni smela živa duša. Zamišljen, s povešeno glavo, z rokami na hrbtu je hodeval okoli gradu, po vrtu, po hosti; časi je celo sam s sabo glasno govoril. Zdaj je sedel po več časa na klopi pod hrastom ter je zdaj v tla upiral oči, zdaj nepremično zrl tja po dolini; slednjič je kakor srdit planil kvišku ter stresnil glavo, kakor da bi se hotel siloma iznebiti neprijetne misli, ki mu je rojila po glavi. Z Rosano je bil zdaj nenavadno prijazen; čudno mehak, ginjen je bil njegov glas, ko je govoril z njo; potem je bil zopet — ne vedi zakaj — odljuden, trd, skoraj osoren z njo. Zgodilo se je celo, da jo je prijazno za roko prijel, potem jo strastno sunil od sebe. Zdaj jo je nalašč srečaval, kjer je mogel, potem se je zopet ogibal deklice; večkrat se je hitro obrnil v stran, ko mu je šla naproti. Prej ji ni nikoli prav v obraz pogledal, tudi ne, ko je govoril z njo, taka je bila njegova navada. Tudi Rosana je vedno nekako boječa povešala oči pred njim. Zdaj jo je po več časa skrivaj ogledoval od strani. Zdaj, ko se ji je ozdraveli jelo zopet polniti in rdeti upalo blede lice, ko se je povrnil prejšnji ogenj otemnelemu očesu, naravna živost in gibčnost vsemu njene-

mu životu: zdaj ko je bila kakor vrtnica, ki se razcvita v prvem poletju in jutranje rose kapljica trepeče na nji v žarku zgodnjega sonca; ko jo je zdaj ogledoval in ogledoval, ko je videl te oči, to hojo, to gibanje, zamislil se mu je duh v pretekle čase. Kakor luna izza oblaka jela mu je vzhajati podoba, bolj in bolj jasna, nekdanja tako ljubljena, potem tako sovražna podoba! Te oči, to rast, to gibanje, to hojo, o vse to je videl nekdanj, in kar vidi zdaj, to je njeno, vse njeno, taka je bila ena sama ženska na svetu! In ta glas, kdor ga je slišal enkrat, ne pozabi ga več! O sladki spomin, o bridki spomin!

Glej jo, vsa taka je, ki se mu bliža po otroško vesela z žarečim jabolkom v roki, in njen je glas, ki ga čuje:

"Glejte, kako lepo jabolko; tam pod ono staro jablano sem ga pobrala."

In Rosana mu poda jabolko; ali sreče ni imela s svojim prijaznim darom. Skalar ji ga sicer vzame iz roke, ali v tem trenutku ga obide, kakor je bilo videti, neprijeten spomin; jezen zažene jabolko v stran. Kdo ve, kak pomen je imel ta sad v njegovem življenju!

Rosani se milo stori v srcu, solze ji silijo v oči. Molče se obrne ter odide. Ves dan potem mu ni prišla pred oči. Žal je bilo možu, rad bi bil poravnal svojo krivico, ali deklica se ga je skrbno ogibala.

Tisto noč ni dolgo časa mogla zaspiti. Mislila je in mislila, kaj je pač pregrešila, s čim je razžalila svojega dobrotnika, da je zdaj tako hud nanjo. Morebiti se je naveličal imeti jo še dalje pod svojo streho. Ako se pokaže, da je tako, sklenila je, da hoče takoj zapustiti njegovo hišo ter iti dalje po svetu, sama ni vedela kam. Takoj drugi dan, ko ga zagleda, hoče stopiti predenj in vprašati ga, zakaj je hud.

Tudi Skalar ni imel pokoja. Očital si je sam svojo ostrost z ubogim, nedolžnim dekletom. In če je tudi res njena hči, dejal si je, najgrje pregrehe sad, kaj more ona za to; kaj ni že dovolj nesrečna, milovanja vredna? Žalosten zakon narave je, da se otrok pokori za svojih roditeljev grehe, trd, krivičen zakon, ki v nebo vpije, ali nebo nima usmiljenja. Ali ni dolžnost človeku, zlajšavati to krivico po svoji moči? In ti? Do zdaj si domišljjal si, da si blagega srca, da nisi storil še nikomur krivice, četudi si jo sam trpel v obili meri, in zdaj žališ brez usmiljenja ubogo siroto, maščuješ se nad njo, ki ti ni storila ničesar: zakaj je nisi rajši pustil, kjer je bila? Sram te bodi takega podlega čuta. Ne, uboga Rosana, nesrečno dete; ti se mi ne bodeš pokorila za svoje matere pregreho! — Ali kdo mi je pa porok, da je Rosana res njena hči? pomišlja se zopet čez nekaj časa. Da ji je tako podobna? Kolikrat se primeri, da je človek človeku podoben, četudi sta si popolnoma tuja! Te negotovosti bodi konec: najprej se prepričam, je li res njena hči, potem bom vedel, kaj mi je storiti.

Tako je v tem boju premagala boljša stran njegovega srca; strast se mu je plegla; ali kdo ve, koliko časa bode mirovala?

Drugo jutro sta se kmalu sešla, ker sta se iskala. Ko ga zagleda Rosana, pozdravi ga prijazno kakor po navadi, potem se mu približa, rekoč:

"Nezadovoljni ste z mano, kakor vidim in čutim, gospod; ako ste se me naveličali, prosim, povejte mi naravnost, takoj zapustim vaš dom."

Beseda "gospod", katero je zdaj zopet slišal čez dolgo časa, zadela je Skalarja neprijetno; nekako užaljen je bil, zato mu je bilo v tem trenutju nemogoče govoriti z njo tako prijazno,

kakor je bil sinoči sklenil; premagovala je zopet druga stran srca. Nekako mrzlo ji odgovori:

"Že zopet tako govoriš, dekle? Zdi se mi, da se že kesaš svoje obljube. Nestanovitna stvar je ženska, tudi ti si ženska!"

Te bridke besede so v zadrego pripravile ubogo deklico, tako da ni vedela pri tej priči, kako naj bi odgovorila. Vtem se Skalar pomisli, da ji ni dal pravega odgovora na njeno vprašanje; mirno ji reče, a tudi ne kaj prijazno:

"Jaz se te nisem naveličal, brez skrbi bodi!"

Na to Rosana:

"Če je res tako, zdaj pa drugo vprašanje, kaj sem vam storila, da vam ni prav; s čim sem vas razžalila, da ste tako hudi name; kaj sem pregrešila, četudi nerada?"

"Ti nič, ti nič!" odgovori ji on strastno obrnivši se v stran. Rosana ga ni razumela; vedeti ni mogla, da mu je s svojim nedolžnim vprašanjem razdražila staro rano; nerazumno ji je bilo, zakaj je tako poudarjal besedico: ti. Molče je stala, ne vedoč, kaj bi mislila, kaj govorila. Čez nekaj časa se obrne Skalar zopet proti nji:

"Rosana, kako je bilo ime tvoji materi?"

"Matilda."

Rosana ni opazila, kako ga je zadelo to ime; kakor blisk je nekaj šinilo čez njegovo obličje. Ali še mu ni bilo dovolj gotovosti; čez nekaj časa vpraša v zamolklem glasu:

"Iz katerega kraja?"

"Imena ne vem; ali ga nisem slišala nikoli, ali sem ga pa pozabila. Samo toliko se spominjam, da niso bili prav iz mesta, vendar blizu nekega mesta doma; v samski hiši pod gričem; kolikokrat so mi pripovedovali, kako srečni so bili tam!"

Zdaj je bilo Skalarju vse gotovo, vse jasno. Molčal je neko-

liko časa; nasprotna čuta sta se borila v njegovem srcu: boj je bil kratek, usmiljenje je premagalo strast. Otajal se je sovraštva led, ki mu je obdajal srce; tako gorko mu je bilo srce; tihe radosti žar mu razsvetli temno obličje, oko mu rosi, lep je bil Skalar v tem trenutju.

"Pridi, pridi sem na srce moje," vabi jo z odprtima rokama, "pridi, Rosana; četudi nisi moja, bodi moja. Tolažba mi bodi, radost moja na stare dni; pozabljeno bodi, kar je bilo; poleg tebe hočem pozabiti, kar sem pretrpel; skupaj bodeva žive-la kakor oče in hči!"

Rosana se ne gane z mesta; čudne, nerazumljive so ji bile njegove besede.

"Vi ste poznali mojo mater?"

"Poznal — zdi se mi, da sem jo poznal. Ali pustiva to; misli si, da sem tvoj stric, ujec ali kaj takega. Ali nočeš biti moja, Rosana?"

"Ali ste mi v rodu?"

"V rodu ali ne, kaj to! Jaz bi tudi lahko imel tako hčerko, prav v tvojih letih bi bila in ravno taka, ravno tako lepo, ljubo, srčno dete, kakor si ti, Rosanka moja!"

"Govorili ste o moji materi, odgovorite mi še, najljubše, najslajše mi je govoriti o nji. Poznali ste jo, morebiti veste kaj več."

"Dovolj, preveč; ali govoriti ne morem, ne smem; ne umela bi me, in to je dobro; ti si še mlada, nepokvarjena, nedolžna."

"Moja mati so bili tudi nedolžni," zavpije strastno Rosana. Vsa spremenjena je bila v tem trenutju; to ni bila več krotka, boječa deklica. Oči so se ji svetile, stala je in govorila slovesno kakor priča pred sodbo, priča za nedolžnost svoje matere. Pred očmi ji je bila bleda materina podoba, ko je ležala na

smrtni postelji, spominjala se je njenih zadnjih besed, njene oporoke, da naj priča za njo pred svetom; zdaj prvič je imela priliko spolniti svojo dolžnost. „Moja mati so bili tudi nedolžni!“ te besede je govorila v tako prepričevalnem, iz globočine srca izhajajočem glasu, da bi bile tudi pri sodbi veljale. Skalar ji odgovori:

„Tvoja mati nedolžna! Ne govori, dekle, česar ne umeš!“

„Jaz ničesar ne umem, samo to vem, da so bili moja mati nedolžni! Molčala ne bodem, pred vsem svetom hočem pričati in vpiti: Moja mati so bili nedolžni!“

„Tvoja mati nedolžna!“ ponavlja Skalar.

„Da, nedolžni; sami so mi rekli, in kako so mi rekli! Na smrtni postelji, ko se najhudobnejši človek ne laže, in moja mati se niso lagali!“

Oba molčita. Čez nekoliko časa, po kratkem premisleku seže Rosana v svoje nedrje, vzame iz njega povezane liste, ki jih je ves čas zvesto hranila ter jih poda možu, rekoč:

„Jaz ne vem, ali je prav ali ne; vendar ne morem si kaj; ako ne verujete mojim besedam, nate, tu so dokazi, berite!“

VII

Roke so se tresle, kolena se šibila Skalarju, ko je prijel izročene mu liste. Čutil je, da je prišlo najimenitnejše, odločilno trenutje njegovega življenja; zdaj se mora razsoditi njegova usoda, in bal se je te razsodbe. Že ji je hotel vrniti liste, kaj mu pač razodenejo? Vendar, zgôdi se, kar hoče, vedeti mora vso resnico. Da ne omahne, sede na bližnjo klop pod hrastom ter začne razvezavati skrivnostni zavitek. Kakor sodna priča je stala Rosana molče poleg njega in oči upirala vanj.

Prvi list, ki ga zagleda, imel je napis: "Mojemu možu" in govoril je tako:

"V črni zemlji bodo trohnele moje kosti, ko ti pride, in trdno vero imam, da ti pride ta list v roke. Zapovedal si mi — to je bila zadnja beseda tvoja, moje slovo — da ti ne smem nikdar več pred obličje. To zapoved sem spolnila, težko ali lahko, spolnila sem jo. Nikdar te ne bodem videla več, ne mene ti. Ali prepovedal mi nisi pisati. In vendar tudi s pisanjem te nisem nadlegovala; pišem ti šele sedaj, ko čutim, da se mi bliža zadnja ura. Ta list naj ti izroči, ko te najde moje dete, tvoje dete — Rosana: to je vse, kar ji morem zapustiti. Zase ne govorim: moja usoda je sklenjena, z življenjem mojim je pri kraju moje trpljenje — zasluženno ali nezasluženno: Bog pravični ve, zakaj me pokori. Zase ne govorim; neopravičena pred tabo pojdem mirno pod zemljo; naj bode saj nisem prva. Mo-

je dete, tvoje dete Rosana ti bode pričala da iz mojih ust ni bilo bridke besede zoper tebe. Vprašaj jo; ona ti pove, kako sem ji govorila o tebi! In govoriti sem morala. Sirota je videla, da ima vsak otrok mater in očeta, kje je njen oče? Kod hodi po svetu; zakaj ne mara za svoje dete kakor drugi očetje? Tolažila sem jo, dejala sem ji — edina moja laž — da naju išče po svetu. Naročala sem ji in naročala ji bodem v zadnjem trenutju, naj te išče tudi ona, naj ne miruje, dokler te ne najde.

Slaba je roka, ki ti piše te vrstice: hiteti mi je, da mi ne oslabi popolnoma, preden ti povem, kar ti moram povedati. Tvoja žena je nedolžna; zvesta ti je bila od trenutja, ko te je prvič zagledalo njeno oko, zvesta do zadnjega diha. Tvoj prijatelj — ime njegovo naj ne pride iz mojega peresa — tvoj prijatelj ti je bil nezvest, lažniv prijatelj. Laž, obrekovanje je bila vsaka beseda njegova o meni; ti si mu verjel; svoji ženi nisi verjel, ko se je zagovarjala, ko ti je dejala, da je nedolžna, da je lažnik tvoj prijatelj. To sem ti dejala, več — nisem smela. Šla sem ti izpred oči, 'lažnica, nesramnica' —! Šla sem molče, ko mi je bilo treba samo v nedrje seči, pokazati ti kos papirja, moje orožje, dokaz moje nedolžnosti, in ti bi bil padel predme na kolena — o gotovo, saj je dobro, blago tvoje srce — in prosil me: Odpusti! In že sem bila segla po tem orožju, ali pri tej priči, o pravem času še, stopi mi pred oči častita podoba mojega ubogega očeta. V srce bi ga bilo zadelo ono orožje starega, sivolasega moža, mojega očeta! Ne, hči ne bo di izdajalka očetu, mirno naj živi, kakor do sedaj, in hči naj zanj trpi. Tvoja žena se je darovala za svojega očeta. Darovala je sebe, to ni nič, a darovala je svoje dete, tvoje dete, ki ga je nosila tedaj pod svojim srcem.

Moj oče je bil zapleten v neko zaroto; jaz sem ženska, tuje

so mi take stvari, a samo to vem, da je bil izgubljen, ako bi bilo prišlo na dan. To je vedel tvoj prijatelj, on sam; imel je v roki dokaze, kateri bi bili, pokazani, pogubili mojega očeta. To je bilo njegovo orožje. In to orožje je bilo orodje njegovi pregrešni strasti. Ko ti je bilo, kmalu po poroki, nanagloma odpotovati, izročil si me njemu v varstvo, golobico jastrebu! Ne bodem ti natanko popisovala, kako se mi je približeval in dobrikal, kako me je zalázoval in pregovarjal; zdaj prosil, zdaj pretil, kako je govoril o tebi! Ko ni smel več pred moje oči, spozabi se v svoji slepi strasti, da mi piše list — beri ga, veruj svojim očem, ker nisi verjel mojim besedam — ta list ti razodene vso resnico, on ti je tvojega prijatelja tožnik, nedolžnosti moje zagovornik. Razveselila sem se tega lista, imela sem orožje v roki; odpisala sem mu, da ti ga pokažem, ako ne bode miroval. Spoznal je, da se je prenaglil, kaj si je prizadejal, da bi dobil nesrečni list zopet nazaj! Zastonj, skrbno sem ga hranila. Ko se je bližal tvoj prihod — on je vse vedel — ko je bil v najhujši stiski, pokaže mi on svoje orožje; pošlje mi prepis dokazov, ki so pričali zoper mojega očeta. In jaz? K njemu hitim — da, pri njem, v njegovi hiši sem bila, zvečer je bilo tudi; njegove priče niso krivo pričale — na kolenih ga prosim, ponujam mu zameno, orožje za orožje. Zastonj, ne da se omečiti trdosrčni človek mojim prošnjam, mojim solzam; samo nekaj bi ga bilo omečilo, izprosilo — svoje poštenosti mu nisem mogla dati.

Obljubil mi je vendar molčanje za molčanje. Pustiti ni mogel upanja, da vendar že kdaj doseže svoj pregrešni namen. V svoji pesti me je imel, to sva oba vedela.

Kar je bilo potem, veš sam. Jaz sem molčala, on je govoril, on je lagal — Golo!

Upal je, da se, zavržena, zapuščena, slednjič omečim. Na dom k očetu nisem smela; tam bi me bil našel. Potikala, skrivala sem se po svetu, kakor preganjana zver po zakotjih. In kmalu ne sama; dobila sem družico. Imenovala sem jo Rosano, s svojimi solzami sem jo rosila, zakaj ji nisem dejala: Solzana? Ne, tako žalostnega imena naj bi ne imela sirota. Kako bi jo mogel klicati kdaj njen oče, da bi ga vselej srce ne zbolelo! To bi bilo maščevanje, kakršnega nisi zaslužil. Vse ti ne bode jasno, kaj hočem, saj meni tudi že ni.

Krivico bi ti delala, žalila bi te, ako bi ti priporočala svoje, najino dete. Poznam te, nemogoče, da bi bil srečen. Tvoje srce je polno ljubezni in hrepeni po ljubezni; o koliko si pač pretrpel od tistega nesrečnega časa. Tvoja ljubezen do mene se je spreobrnila v bridko sovraštvo; in ti ne moreš živeti brez ljubezni. Saj ni mogoče, da bi bilo drugače; žalosten, nesrečen, izgubljen hodiš po svetu, vse ti je tuje — ubogi mož! O čakaj, čakaj, pride ti tolažba, Rosana ti pride in pozabljene bodo vse bolečine! O da bi se skoraj skoraj zgodilo! Jaz ne doživim te sreče; moje življenje je pri kraju, ali z nebes dol bodem vaju gledala, veselila se z vama. Objemi jo, stisni jo na hrepeneče prsi svoje in lice ji rosi ti zdaj s sladkimi solzami. O srečna Rosana, kolika ljubezen te čaka, dvojna ljubezen, tvoj bode zdaj tudi moj delež! Tolažba in veselje bodi svojemu očetu, kakor si bila materi svoji!..."

Dalje ni mogel brati; skipelo mu je srce, oči so mu bile zalite s solzami. Vstane, omahuje, kliče Rosano, ki je stala nekoliko korakov od njega.

"Rosana, Solzana, dete moje, pridi, pidi sem na moje srce! Moje dete, moja hčerka si ti; svojega očeta si iskala; glej, tu stoji pred tabo tvoj oče! In ti stojiš, ne hitiš mu na srce, na

očetovo srce? Jaz sem tvoj oče! Ti me gledaš, ne veruješ? Glej to pismo! Kaj pismo? Ali ti ne govori srce? Meni je moje že zdavnaj govorilo a nisem ga hotel umeti — trdoglavnik! — Našla si svojega očeta, a ti nočeš takega očeta; za očeta nočeš človeka, ki je tako ravnal s tvojo materjo! O saj sem se dovolj pokoril, ti ne veš, kaj sem trpel! Ko bi vedela, odpustila bi mi iz usmiljenja, zase in v svoje matere imenu. Glej, kličem te, vabim te kakor koklja svoje pišče, in ti se ne daš izprositi!"

Kakor okamnena je stala Rosana nekoliko časa, skoraj brez zavesti; prenanagloma ji je bilo prišlo vse to. To je bilo samo malo trenutij, in vendar najhujša pokora ubogemu možu! Ko je videl, da Rosana še vedno stoji in stoji, užali se mu srce, solze ga posilijo, stari mož se naglas zajoka.

Ta jok — saj bi bil risa omečil — zdrami Rosano. Na prsi mu plane:

"Moj oče!"

In dolgo časa se jokata oče in hči.

"In ti," obrne se čez nekaj časa oče proti nebu, "ti, ki gledaš zdaj dol na naju z nebes, zveličana duša, presrčna, čista žena moja, druga Genovefa; odpusti, odpusti, Genovefa!"

VIII

Dve leti potem sta bila oče Jlenko in Somrak zopet v pogovoru. V Somrakovi hiši je bilo zadnji čas, da gre skrbni gospodar gor „na izbo“ pogledat po zibeli. Praskaje se za ušesom napoti se Somrak gor pod streho, kjer je častito orodje, gnezdo mladih Somrakov in Somračic, počivalo v kotu med drugo navlako. O prvem pogledu je bilo Somraku jasno, da potrebna poprava razpale zibeli preseza njegovo mizarsko umetnost. Tu je bilo treba spretnejše roke; stari Jlenko je moral v hišo; saj je tudi še mnogo druge poprave!

Na dvorišču pred Somrakovo hišo, pod staro košato hruško se je trudil Jlenko, primerjal in zbijal potrto zibel, Somrak pa je gledal, ugibal in pomagal, kolikor je vedel in znal.

„Veš kaj, Somrak,” reče Jlenko tehtno in resno gospodarju, izpustivši črvivo desko iz roke, „to ne bo nič; nove bo treba, nove, Somrak!”

„Za sedaj menda bo vendar še kako, saj upam, da je zdaj zadnjikrat.”

„Kakor bo volja božja. Samo to ti povem, da zdaj ti ni več take sile, zdaj se že lahko malo ganeš; lepo si se okoristil z božjo pomočjo in Skalarjevo. Ali boš zdaj še tako govoril o Skalarju?”

„Nič napačen mož!”

„Menim, da ne! Tiste njive, tisti gozdek —”

„Res, na pol zastonj sem jih dobil!”

„Na pol zastonj! Kaj boš? Saj sva sama; reciva: skoraj zastonj; tisti božjaki, to je bilo samo za ime, da bi se ne dejalo: Vbogajme mu jih je dal! Kako si se vendar tako prikupil možu, Somrak?”

„E kaj bom jaz, oče Jelenko! Veste, to so vam bila čudna pota; ženske, ženske! Ženska vse opravi s tistim svojim sladkim jezičkom. Moja Katra se je nekako seznanila z Rosano, pa ji je že pošepetala na uho in namignila, kaj bi bilo dobro. Dekletce pa in oče — saj veste, ona z njim dela, kar se ji zdi. Ni je stvari, da bi ji jo odrekel; zvezdo, menim, bi ji sklatil z neba, ako bi mu velela. Mož je ves spremenjen, odkar je ta vražjica v gradu. Saj tisto je pa tudi res, dekle ni, kakor so navadna dekleta. Lepa je kakor misel, in dobra, prijazna tudi. Ko pogleda človeka z onimi vélikimi, lepimi očmi, tako čudno, kar neka sladka groza obide človeka! Ali mislite, Jelenko, da je res njegova hči, prava hči?”

„Zakaj bi pa ne bila?”

„On sam pravi; čudno je res, pa naj bo; meni je prav, pri gospodi se godé čudne stvari. Ali ste videli, kako je zdaj na Skali? Vse posnaženo in pobeljeno po gradu, zunaj in znotraj, vse polno rož in pisanega cvetja okoli gradu; vse veselo, prijazno, kamor oko pogleda; on sam se je pomladil za deset let; in dobre volje je vedno, prijazen z vsakim človekom. In kadar ona vzame svojo kitaro, sede na klop pod drevesom ali pa tudi na tla in začne peti — ali ste jo že slišali peti?”

„Slišal, slišal.”

„Torej veste, kako poje! On jo pa gleda in posluša in srečen je; sama sreča ga je in veselje. Čudne stvari se godé na svetu, in to v našem kraju! In pa Marko; ravno o tistem času je prišel v naše kraje kakor Rosana, sam Bog vedi, od kod. Jaz bi so-

dil, da je kak Primorec, prav tak je, kakršni so bili tisti zidarji, ki so našo cerkev zidali, črnih las in oči, orjavelega lica, in zateza tudi tako čudno, ko govori.”

„Lep dečko; in krepak je tudi in močan.”

„Ali ste slišali, kako je bil zleknil in na tla položil Voznikovega Antona, ki smo ga vendar imeli za najmočnejšega v tem okraju?”

„Slišal sem praviti.”

„Jaz sem bil zraven. Anton mu je zabavljaj, dražil ga, kjer je mogel; saj veste, zaradi Rezke. Prej smo vsi mislili, da bo sta mož pa žena; ali ko je prišel Marko v hišo, zagledala se je vanj, in ubogi Anton — obriši si usta! Ni čudo torej, da ga ni mogel živega videti. Nagajal, zabavljaj mu je, kadar je utegnil. Vse se je čudilo, da Marko tako voljno trpi in prenaša vedno zbadanje njegovo. Ali slednjič mu je vendar kri zavrela. Bilo je v nedeljo po krščanskem nauku ravno tukaj. Marko je bil pri nas „v vasi”; v pogovoru sva stala, kakor zdaj midva pod to hruško; kar pride Anton mimo z drugima dvema. Ko zagleda Marka, začne mu zopet zabavljati; Marko mirno posluša; besede ni žugnil, tako da sem se mu čudil. Mislil sem si, to je pa že vendar preveč, da daje delati s sabo kakor svinja z mehom in da se ne gane. To je dajalo Antonu še več poguma; mislil si je, temu človeku ni do živega priti. Imenuje ga slednjič potepuha, ki se je sem pritepel ne vedi od kod, da se tu liže okoli naših deklet, naj gre tja za ono Rosano, zanj je dobra ona ciganka! Ko bi ga bili videl i pri tej priči; zdrzne se po vsem životu, kakor bi ga bil gad pičil, oči se mu zabliskajo in kakor strela prašči vanj. Okoli pasa ga zgrabi, povzdigne, drži ga nekaj časa in stiska, kar kosti so hreščale, potem ga trešči ob tla kakor snop. Groza nas je obšla vse. Slednjič ga iz-

pusti ter mu reče mirno: „Tako, zdaj hodi!” Nato se vrne k meni, kakor da bi se ne bilo nič zgodilo. Anton se pobere in odide tiho s svojima tovarišema.”

„To ni bilo bogve kako moško!”

„Kajpa da ni bilo; ali kaj se hoče? Videl je, vsi trije so videli, da se ni norčevati z njim.”

„Torej tista beseda ‚ciganka‘ ga je tako zbola; to bi kazalo, da stvar ni sama ob sebi.”

„Ljudje res tako govoré, ali jaz ne verjamem, da bi bilo tisto kaj. Marko se je čisto pokmetil. Rezka je bogata, lepo domačijo ji je zapustil Gregor in gotovine tudi. Pridna je in poštena, lepa tudi, rada ga ima, in kako ga rada ima! Prej je vse dejalo, da je prevzetna; res, nobenega ni pogledala; vsak ji je bil preslab. Ali ta Marko jo je ukrotil, vso jo je spremenil; za njim se obrača, kakor sončnica za soncem.”

„In Marko?”

„Marko? Kako bi je rad ne imel, četudi ne dela z njo kakor ona z njim! Marko je mož.”

„Kaj pa mati?”

„Mati in hči, ena misel, ena volja. Saj ji je tudi prej, ko je še Gregor živel, vedno potuho dajala.”

„Gregor bi pač ne bil svoje hčere nikdar dal človeku s praznimi rokami.”

„Ej bežite, bežite; ustil se je res, ali žena ga je vendar imela v strahu. Kaj menite, da bi ga ne bil rad spravil iz hiše? Ali kaj je mogel proti obema? Ni vsak v svoji hiši gospodar, ki hlače nosi, oče Jelenko!”

Zadnje besede je Somrak nekako moško govoril. Pri tej priči se prikaže mati Somračica iz veže; pred ognjiščem je slišala njun pogovor.

„Kaj boš ti?” ogласi se žena precej osorno; „ti govoriš, kakor umeš. Jaz pa pravim, da iz te moke ne bo kruha!”

Somraku ni bilo nič prav po volji, da se žena vtika v pogovor; kazalo je, da se ne spušča rad v prepire s svojo ženo, zakaj, to je sam najbolje vedel. Vendar zdaj ni mogel odjenjati; kaj bi si mislil oče Jlenko?

„Kaj pa ti veš?” obrne se k svoji ženi, kolikor more pogumno. „Jaz pa pravim, brž ko izpolni Rezka svoje sedemnajsto leto, pa bo poroka.”

„Poroka bo že in kmalu morda tudi, samo čigava, to se vpraša.”

„No, čigava, ti, ki vse veš?”

„Jaz vem, kar vem, ali tebi ni da bi pravila; to bi bilo, kakor da bi dala stvar na oklic. Kaj tu stojiš in čeljustaš in motiš moža pri delu, ko pomagati ne znaš; krave pa stradajo v hlevu, klasti jim je čas. Vam pa se čudim, oče Jlenko, da poslušate to klepetuljo.”

Somrak bi bil svoji ženi gotovo kaj prav jedrnatega odgovoril, zlasti ker mu je bila dala tako nespodoben priimek. Vendar tega ni storil; bodisi da mu ni prišla prava beseda na misel, ali pa je bil premoder, da bi se s svojo ženo pregovarjal pred tujim človekom; ali je pa morda čutil, da žena prav govori, opominjaje ga pozabljene gospodarske dolžnosti, tem bolj, ker so se krave res nepotrpežljivo oglašale iz hleva, kar je bil prej preslišal v živem pogovoru. Bodisi to kakor koli. Somrak se molče napoti proti hlevu.

Pri tej priči prisopiha ves preplašen starejši sinek Somrakov gor po vrtu, kakor da bi mu bil volk za petami.

„Za božjo voljo, kaj je, Drejče!” zavpije mati prestrašena.

Otrok ne da odgovora, sapa mu je pohajala. Ves zbeگان grabi mater za krilo.

„Torej govori, kaj je, kaj se ti je zgodilo?” vpijeta oče in mati.

„O joj, joj! — Tam doli v ločici — za potokom —”

„Kaj je tam doli?”

„Marko leži — o joj, joj! — Nič se ne gane — pa ves krvav je, o joj, joj!”

„Kaj?” zakričé vsi trije enoglasno. „Kaj praviš?”

„Marko, Marko, ves krvav, pa nič se ne gane!”

„Kje praviš?” vpraša Somrak.

„V ločici, za potokom, pri lesi! Mene je strah; tako strah me je, mati!”

„Jezus Nazarenski!” javka žena. „Taka nesreča! Kaj stojiš pa gledaš? Pojdi, teci, leti! Morda je vendar še pomagati moči. Oče Jelenko, pojte tudi vi, pomagajte, za pet krvavih ran božjih, pomagaj, kdor je živ! Jaz se ne morem ganiti z mesta!”

Žena se je tresla po vsem životu kakor šiba na vodi. Somrak in Jelenko se urno napotita proti nesrečnemu mestu. Da bi ne prišla prepozno!

IX

Skalarjevo domovje je bilo zares, kakor je pravil Somrak, vse spremenjeno; kakor odurno prej, tako prijazno je bilo zdaj. Grad je bil znova ometan in pobeljen; okna, prej oprášena, otemnela, bila so zdaj čista kakor zrkalo. Prostor pred gradom je bil predelan v lep vrt. Kjer je nekdaj životarila med peskom redka trava, osat in drug plevel, cvele so zdaj v snažnih gredicah žareče centifolije, pelargonije in druge pisane cvetice, kakršnih ni bilo prej nikdar videti v tem kraju. Bodeče robidovje okrog se je bilo umaknilo raznovrstnemu plemenitemu grmovju. Sreča je bila prišla na Skalarjev dom in njeni žarki so blagodejno obsevali in ogrevali vse prostore in njih prebivalce.

Skalar je bil zdaj vrtnar, samo vrtnar. Glejte ga tam, kako se pridno kreta med gredicami sključen, a ne od starosti, s pralico v roki. Tam malo sitnega plevela popleve, tu cveticam prst zrahlja, presaja in kar je enakih vrtnarskih opravil.

Ne sam! S podpasanim krilom, zavihanimi rokavi, s škroplnico v roki se suče med cveticami Rosana, lepa vrtnarica! Zdravje, veselje, sreča ji sije z obličja, iz oči. Tako zdrava, vesela in srečna, kako bi mogla tiha biti! Zdaj se pogovarja z očetom, zdaj se sladko zasmije, vmes zapoje kratko pesmico, kakor ji pride ravno na misel. Srečni oče odgovarja, poslušaj, zdaj pa zdaj si ne more kaj, da bi se ne sklonil pokonci ter ozrl se vanjo. Srečen človek malo misli, eno misel pa je

Skalar skoraj gotovo imel, ko je gledal svojo lepo hčerko: „Med cveticami najlepša cvetica je vendar moja Rosana!”

V tem trenutju priteče in prisopiha deček iz vasi na grajski vrt. Ko zagleda Skalarja, vpije že od daleč:

„Hitro, hitro, gospod! Pomagat! Marko je zaboden, toliko da še diha. Somrakov stric vas prosijo. Tecite, tecite, da ne bo prepozno!”

„Precej pridem; teci pa povej jim, da naj bodo mirni.”

In Skalar pusti svoje vrtnarsko orodje ter hiti v grad, da vzame s seboj, česar je treba v takih slučajih.

Konj je že stal osedlan na dvorišču, kakor je bilo rečeno slugi, ko pride Skalar s potrebnimi pripravami dol. Mudilo se je, vendar preden zasede konja, ne more, da bi ne skočil pogledat, kako je hčeri na vrtu; gotovo se je ubožica hudo prestrašila take novice.

In res se je bila Rosana prestrašila. Zgrudila se je bila od straha, na tleh je čepela kakor brez zavesti, ko pride oče. Njegove stopinje jo zdramijo; kvišku plane, okoli vratu se oklene očeta in strastno vpije:

„Rešite ga, rešite ga, oče! Hitite, pomagajte, dvojno življenje rešite; jaz ne morem živeti brez njega!”

Zdaj je bilo Skalarju vse jasno. Mlada ljubezen, tako dolgo skrivana, zatajevana, prodrla je deklici siloma iz deviškega srca v tem strašnem trenutju.

„Mirno bodi, ljubo dete,” tolaži jo oče, „jaz storim, kar je v moji moči.”

„Hitro, hitro, oče, čas poteka; midva tu govoriva, in on umira! Z vami grem, vzemite me s sabo, oče; jaz ne morem sama tu ostati, strah bi me umoril, strašna negotovost; videti ga moram živega ali — o Bog, o Bog!”

Kaj je hotel oče? Moral je ustreči želji svojega otroka. Kako bi jo bil mogel samo pustiti v takem stanju!

Malo potem je dirjal na vso moč konj s Skalarjem in njegovo hčerjo iz grada proti Somrakovi hiši.

Vse polno ljudstva je bilo zbranega pred Somrakovo hišo, kamor so bili prinesli ranjenca, ker je bila najbližja. Vse je bilo zbegano, preplašeno. Glave so stikali in ugibali. „Voznikov ga je, nihče drug.“ — „Jaz sem ga videl, ko je bežal kakor divja zver po Prilesnikovem smrečju; strah me ga je bilo, prav tak je bil kakor Kajn!“ — „Jaz sem zmerom mislila sama pri sebi, da iz tega ne bo nič dobrega.“ — „Po Skalarja so poslali; če mu more kdo pomagati, on more.“ — „Da bi le že skoraj prišel!“ — „Glejte ga, tamle doli, na konju, kako drvi! Zdaj zdaj bo tu!“ — „Pa dekleta ima pred sabo na konju!“

Govorica potihne, ko pridrvi Skalar mednje. Toliko da ni konj koga pohodil; jezdec ni pazil. Konja ustavi, izpusti Rosano na tla, potem stopi sam s konja.

„Kaj tu zijala prodajate!“ zagrozi se nad ljudmi. „V stran, vsak po svojem opravku! Tu nikogar ne potrebujemo. Pokoj!“

Množica se nehotoma odmakne nekoliko v stran. Skalar gre z Rosano v hišo. Tudi tu je bilo vse polno ljudi, tako da se težka skozi nje prerineta. Skalar jih vse odpravi, potem vrata zaklene.

V stranski izbici, kjer je ležal ranjenec, najde Somrakove, starega Jlenka, Rezko in njeno mater; prosi jih, naj gredo iz sobe vsi.

„Miru, pokoja je bolniku najprej treba, ljudje.“

Vsi gredo, dasi s težkim srcem. Zdaj šele je bilo videti Marka. Znak je ležal, bled, mižeč; desnica mu je visela blede ob postelji.

„Marko!” zakliče ga Rosana, pade na kolena, prime mu mrzlo roko ter jo strastno poljublja.

Pri tem glasu, ki bi bil zbudil mrliča, spregleda Marko, a takoj zopet zamiži. Vendar tudi to je bilo že dovolj tolažbe Rosani.

„Marko, moj Marko, ne zapusti me; brez tebe ne morem, nočem živeti!”

„Če ti je drago njegovo življenje, tiho bodi!” reče ji oče resno, žilo tipaje bolniku. Potem mu preišče rano, ki jo je bil za silo dosti dobro obvezal Jelenko. Rosana upira vanj oči nepremično, da bi mu brala z obličja svojo sodbo —

Storivši vse, kar more umen zdravnik storiti v takem slučaju, obrne se Skalar proti svoji hčeri ter ji reče:

„Mirna bodi in — upaj!”

To je bil Rosani angelski glas z nebes. Mirna je bila poslej; samo eno željo je imela, eno misel, da ostane pri njem in mu streže. To ji je moral dovoliti oče.

Ko se je to godilo v stranski izbi, koprnelo je precej zraven, samo stena je bila vmes, ljubeče srce v smrtnih bolečinah in težavah. Uboga Gregorjeva hči je vedela, o dobro je vedela, kaj je Marku Rosana. In zdaj je ona pri njem; ona prestreza morebiti zadnje poglede, zadnje besede njegove, in sama mora stati zunaj! Srce ji je bilo prepolno neskončne bridkosti. Ali deklica je Marka resnično, iz srca ljubila; njena ljubezen ni bila samopridna. V tem strašnem trenutju stori na tihem pri sebi, samo da bi ga rešila, ako mogoče, sveto obljubo, da se mu hoče prostovoljno odreči, ako ozdravi, da ga rada prepusti nji, ki jo on ljubi, vedela je, da jo ljubi. „Živi naj in srečen naj bode, četudi ne z menoj.” Ta sklep ji je čudovito olajšal srce.

Ko odpre čez nekaj časa Skalar duri ter naznani čakajočim, da je rana pač globoka, nevarna, vendar ne smrtna, da se sme upati z božjo pomočjo, poljubi mu deklica roko s prevelikega veselja. Potem gre tiho v stransko izbo, poda Rosani roko ter ji reče:

„Bodi vaš, gospodična, rada se vam umaknem. Samo to vas prosim, pustite, da mu smem streči z vami vred.”

Rosana ginjena objame blago deklico.

V dobrih rokah je bil Marko.

X

Zopet je sedela na ljubem svojem prostoru v temnem smrečju poleg šumečega potoka; zopet je pela, pogovarjala se s potokom, a sedaj malo drugače.

*Potoček ti moj, ne morem s teboj,
sam teci čez skale, čez polje;
dom našla sem svoj, tu oče je moj,
moj dragi tu — kje mi je bolje?
Ti teci naprej, mirú ne imej,
tako ti zapoved je dana;
razglasi po vsej deželi, povej,
kakó je zdaj srečna Rosana!
Ko videl bi kje, po svetu hite,
siroto, ki joka v samoti;
sladkó ji šume tolaži srce,
ubogi nesrečni siroti!*

Tudi zdaj jo je poslušal Marko, ali ne na ravnem polju, travo kosé; po gozdu je pohajal blizu nje ter cvetic je nabiral svoji nevesti! Na skalo je bil ravno splezal, kjer je videl posebno lepo, redko cvetico, to ji mora prinesiti. Ko začuje petje, sede vrhu skale in posluša; v presladkih čutih se mu srečna duša ziblje. Ko petje potihne, približa se pevki ter ji pomoli nabrane cvetice:

„Lepih, plemenitih cvetic imate na vrtu, Rosana; ali jaz ne vem, kako je to, take so mi vendar še ljubše.”

„Meni tudi,” pritrdi mu Rosana ter si vtakne cvetice v nedrje. „Ali je pa tudi prav, Marko, da se tako trudiš po gozdu? Slab si še!”

„Jaz slab?” nasmehne se mladenič ter zgrabi z eno roko debelo parobkovo korenino, ki je na pol gledala iz tal. V hipu je bila izravana in stari parobek je visel na stran. Ali dalje Marko ni smel izkazavati svoje kreposti. Zapovedno mu mig-
ne Rosana, da naj miruje.

„Dovolj, sem sedi k meni pa miren bodi! Zdaj si še meni v strahu, veš; pozneje pa —”

„Ti meni, kaj? O Rosanka, Rosanka, bogvedi, kako bo tisto; svojo glavico imaš, svojo trmico; vdati se mi bo v božjo voljo in tvojo; bodi mi milostna gospa!”

„Ti se me bojiš?” vpraša ga deklica ter se ozre vanj z neskončno ljubeznivim, sladkim nasmehom. Ubogi Marko je bil v grozoviti stiski; od njegovih ust do njenih je bilo tako blizu, tako strašno blizu! Ali bognedaj! Rosana ga je imela v strahu, samo ganiti se ne! V tem žalostnem stanju obraz Markov ni kazal kake posebne modrosti; žalostno ga je bilo videti, usmiljenja je bil vreden, ali Rosana ni bila usmiljena. Prizadeval si je po vsi moči, da mu pride kaka druga misel, in res mu je prišla.

„Zdaj je priložnost,” reče ji kolikor more resno in moško; „ne izpustim te, nič ti ne pomaga, povedati mi moraš, jasno, razločno, brez okolišev!”

„Kaj tako strašnega? Bojim se, Marko.” Ali njeno obličje ni kazalo, da bi se bala.

„Ako bi se ne bila zgodila ona nesreča, kako bi bilo zdaj, Rosana?”

„Pustiva to, Marko; bodi zadovoljen, da je tako; zakaj, ne vprašaj!”

„Ne, tako me ne odpraviš, Rosana. Vedeti morava vso resnico, drugače nimam miru. Rada me imaš torej samo iz usmiljenja?”

„Vedno sem te rada imela, Marko; kako bi te ne bila? Tako po bratovsko si skrbel za ubogo, zapuščeno siroto, ki ni imela prijazne duše na svetu, razen tebe, moj Marko. V tvojem zavetju sem bila varna vsake — nadležnosti; saj veš, kako je v takem življenju. Ne spominjaj me dalje onih žalostnih časov!”

„Ali kazala mi nisi nikoli, da me imaš rada; če si me res rada imela, kakor praviš.”

„O rada imela, rada. Ali čislala sem te, spoštovala; poznala sem te, dasi sem bila še otrok skoraj, kako dober, blag, plemenit mladenič si ti, ne tak, kakršni so bili tvoji vrstniki. Kdo in kaj sem bila jaz? Ti si bil vreden najboljšega dekleta. Kaj sem hotela jaz uboga sirota brez matere in očeta! Vsega ti ne morem povedati, samo to: na smrtni postelji so mi izročili mati sveto dolžnost, da naj iščem po svetu očeta, da naj jih, ko ga najdem, opravičim pred njim. Druge misli nisem smela imeti, greh se mi je zdelo, Marko.”

„In ko si slednjič našla očeta? Z mano si bila vedno enaka.”

„To je bilo zopet nekaj drugega. Ali ti moram tudi to povedati?”

„Vse morava vedeti.”

„In ako ti rečem samo: Rezka, ali ti ni to dovolj?”

„Jaz sem počasne glave, Rosana; kaj je ta deklica med nama?”

„Rada te je imela, in kako! Tudi ti, mislila sem, imaš jo rad: zakaj pa ne? Vsi ljudje so govorili, da bosta mož in žena, kaj sem se hotela jaz vrvati med vaju! Molčala sem, skrivala sem svojo ljubezen; naj te ima, dejala sem, da bodeš le srečen; kaj meniš, da mi je bilo lahko, Marko!”

Globoko ginjen ji poda Marko roko:

„Ti si blaga deklica, Rosana!”

Pri tej priči pristopi oče k njima. Nista se prestrašila.

„Bodita srečna, otroka moja,” reče jima oče slovesno. „Marko, izročam ti, kar imam najljubšega na svetu. Ljubi svojo ženo, veruj in zaupaj ji; nji veruj in zaupaj, ne svojim prijateljem!”

* * *

Nekoliko dni potem se je razleglo grozovito pokanje in bobnenje po ozki dolinici. Zajci po bližnjih gozdovih so mislili: Zdaj je sodni dan, in bežali so zbegani, ne vedi kam, da so jih komaj pete dohajale. In vendar se ni nihče pečal zanje, vsaj za žive ne! Ženitovanje se je praznovalo v gradu, ženitovanje, da ni bilo takega v tem kraju, kar stare ženske beračijo, in ga tudi morebiti zlepa ne bode.

Za svata sta bila tudi Somrak in oče Jelenko. Kaka čast! Zlasti Somrak se je kaj pokonci držal, da bi ga bilo kar največ moči dobro videti. Ni čudo! Grajska nevesta mu je nekaj dni poprej mlado Somračico pri krstu držala, kako da bi ne bil imeniten! To je z velikim veseljem in ponosno pripovedoval

vsakemu, kdor ga je hotel poslušati, tudi po dvakrat. Za družico je bila Gregorjeva Rezka, lepa družica še lepši nevesti.

Dobre volje so bili. Govorilo se je celo, da se je stari oče Jlenko sam slednjič ene krati zasukal. Nemogoče ni, ker pili so tudi „tistega, ki zamaške ven meče“. Vsega je bilo dovolj, tako da so se mize šibile. Na vrsto so hodile vmes tudi take jedi, da je bil oče starešina večkrat v zadregi, ne vedoč, kako bi začel. Težko obloženi so se vračali gostje od pojedine domov. Mladi Somrakov zarod ni mesec dni potem pogledal črnega kruha.

Oče Jlenko je ostal do smrti v gradu. Da bi jim stare zibeli popravljaj, kakor Somraku, to ni bilo verjetno; Marko in Rosana sta si lahko novo kupila, kadar in kolikorkrat je bilo treba. Zato pa ni bil čisto brez dela; povsod je bil za rabo. Posebno rad pa je pestoval, kolikor mu je to pripuščal stari oče, in dober pestún je bil Jlenko, zlasti poleti pod milim nebom, ker je otroku na kolenih dobro senco delal s svojim rjavim širokokrajnim klobukom.

www.omnibus.se/beseda

ISBN 91-7301-013-8